

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2022 m. balandis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 73 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl tėvų valdžios panaudojimo priešingai vaiko interesams</i>	4
ANK 426 straipsnio 5 dalies taikymas	4
<i>Dėl teisės vairuoti transporto priemonę atėmimo asmeniui, kuriam tokia teisė nebuvo suteikta</i>	4
ANK 573 straipsnio 1 dalies, 649 straipsnio 1 dalies taikymas	5
<i>Dėl netinkamo informavimo apie apeliacinį procesą</i>	5
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	6
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	6
BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punkto taikymas	6
<i>Dėl šeimos nario nužudymo</i>	6
BK 132 straipsnio 3 dalies, 229 straipsnio taikymas	7
<i>Dėl kito asmens gyvybės atėmimo, kilusio dėl tarnybos pareigų neatlikimo</i>	7
BK 21 straipsnio 1 dalies, 22 straipsnio 1 dalies, 182 straipsnio 2 dalies taikymas	8
<i>Dėl rengimosi ir pasikėsینimo sukčiauti įgyjant svetimą turtą</i>	8
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	10
BPK 106 straipsnio nuostatų taikymas	10
<i>Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo asmeniui, dėl kurio priimtas išteisinamasis nuosprendis</i>	10
BPK 112 straipsnio nuostatų taikymas	11
<i>Dėl draudimo baudžiamojoje byloje priimti ir tenkinti civilinį ieškinį, kuris buvo išspręstas civilinėje byloje</i>	11
BPK 113, 115 straipsnių nuostatų taikymas	13
<i>Dėl neturtinės žalos, kuri viršija draudimo nuo nelaimingų atsitikimų sutartyje nurodytą sumą, atlyginimo priteisimo</i>	13
BPK 257 straipsnio nuostatų taikymas	14
<i>Dėl BPK 257 straipsnio 1 dalies nuostatų taikymo nuosprendžio vykdymo metu</i>	14
BPK 320 straipsnio 3 dalies nuostatų taikymas	15
<i>Dėl bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribų</i>	15
III. CIVILINĖS BYLOS	16
Daiktinė teisė	16
<i>Dėl teismo (ne)šališkumo ir servituto nustatymo</i>	16
Sutarčių teisė	17
<i>Dėl teisinių pasekmių pirkėjui netinkamai įvykdžius pareigą pranešti pardavėjui apie nupirkto naudoto automobilio neatitiktį įprastiems reikalavimams</i>	17
<i>Dėl gretimo miškų ūkio žemės sklypo savininko teisinio suinteresuotumo ginčyti šalia esančio sklypo savininko sudarytą sandorį</i>	18
<i>Dėl teisinių paslaugų sutarties kvalifikavimo ir jos sąlygų vertinimo nesąžiningumo aspektu</i>	19
<i>Dėl sutarties pripažinimo pirkimo–pardavimo išsimokėtinai sutartimi</i>	20
Draudimo teisė	20
<i>Dėl asmens, turinčio trečiojoje šalyje išduotą vairuotojo pažymėjimą, teisės vairuoti transporto priemonę Lietuvos Respublikoje</i>	20
Nemokumo teisė	21
<i>Dėl teisės atskiruoju skundu skųsti teismo nutartį, kuria atsisakyta pratęsti terminą likviduojamai bendrovei sudaryti sandorius ir skirti baudą bankroto administratoriui</i>	21
Civilinio proceso teisė	22
<i>Dėl išlaidų advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti, patirtų nagrinėjant bylą ypatingosios teisenos tvarka, kai byla baigiama nepriimant teismo sprendimo dėl bylos esmės, atlygintinumo vertinimo</i>	22
<i>Dėl atleidimo nuo žyminio mokesčio mokėjimo bankroto ir restruktūrizavimo bylose</i>	23
<i>Dėl prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo tvarkos, pagrindo atnaujinti procesą pagal CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punktą</i>	24

<i>Dėl naujai paaiškėjusių esminių aplinkybių kaip pagrindo atnaujinti procesą ir prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo tvarkos</i>	25
<i>Dėl proceso atnaujinimo, kai civilinė byla išnagrinėjo neteisėtos sudėties teismas</i>	25
Viešieji pirkimai	26
<i>Dėl tiekėjo pareigos išviešinti ūkio subjektus, kurių pajėgumais remiamasi, grindžiant atitiktį kvalifikacijos reikalavimams</i>	26
<i>Dėl viešojo pirkimo bylos nagrinėjimo ribų.....</i>	27
<i>Dėl viešojo pirkimo sąlygų teisėtumo, atsižvelgiant į netikslų techninį darbo projektą</i>	28

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 73 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl tėvų valdžios panaudojimo priešingai vaiko interesams

Aptariamoje administracinio nusižengimo byloje moteris nubausta pagal ANK 73 straipsnio 1 dalį už tai, kad ji, panaudodama savo, kaip vieno iš tėvų, valdžią priešingai vaiko interesams, savo atostogų laikotarpiu piktybiškai neleido bendrauti tėvui su mažamete dukterimi. Prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą administracinėn atsakomybėn patrauktos moters atstovė nurodė, kad jos atstovaujamoji nepagrįstai pripažinta kalta padariusi minėtą administracinį nusižengimą, nes ji turėjo teisę savo atostogų su vaiku metu nesudaryti tėvui galimybės bendrauti su vaiku.

Išnagrinėjusi bylą teisėjų kolegija nurodė, kad civilinėje byloje teismo nustatytas tėvo ir dukters bendravimo laikas ir būdas – iš anksto suderinus prieš vieną savaitę, matytis 2–3 kartus per savaitę darbo dienomis – galiojo ir ginčo metu. Nutartyje, nustatant laikiną vaiko ir tėvo bendravimo tvarką, jokių išimčių, susijusių su tėvų, vaiko atostogomis ar kitomis aplinkybėmis, nustatyta nebuvo. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad, siekdami kuo geriau užtikrinti vaiko teisę bendrauti su tėvais, tėvai turi bendradarbiauti ir lanksčiai spręsti iškylančius klausimus, tačiau šioje byloje nustatyta, jog, nederindama vaiko ir skyrium gyvenančio tėvo susitikimų, moteris taip pat atsisakė spręsti šį klausimą kitu būdu, pvz., užtikrindama, kad tėvas galėtų susisiekti su vaiku telefonu.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pareiškėjos prašymą atmetė ir paliko apygardos teismo nutartį galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 6 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-32-976/2022

ANK 426 straipsnio 5 dalies taikymas

Dėl teisės vairuoti transporto priemonę atėmimo asmeniui, kuriam tokia teisė nebuvo suteikta

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje asmuo pripažintas kaltu padaręs, be kita ko, ANK 426 straipsnio 5 dalyje nustatytą administracinį nusižengimą, už kurio padarymą, be administracinės nuobaudos – baudos, turi būti skiriama ir administracinio poveikio priemonė – teisės vairuoti transporto priemones atėmimas. Prašymu atnaujinti administracinio nusižengimo bylą pareiškėjai prašė panaikinti asmeniui paskirtą specialiosios teisės vairuoti transporto priemones atėmimą, kadangi inkriminuotus administracinius nusižengimus jis padarė neturėdamas teisės vairuoti transporto priemones, nes ši teisė jam nebuvo suteikta (nebuvo įgijęs).

Teisėjų kolegija išaiškino, kad už ANK 426 straipsnio 5 dalyje nustatytą administracinį nusižengimą šio straipsnio 7 dalyje nustatytas imperatyvus įpareigojimas teismui skirti administracinio poveikio priemonę – specialiosios teisės atėmimą. Kitų alternatyvų, suteikiančių teismui galimybes svarstyti administracinio poveikio priemonės neskyrimą ar kitokios priemonės parinkimą, įstatymas nenustato. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad aplinkybė, jog įstatymo leidėjo aptariamo administracinio nusižengimo sankcijoje nustatyta didesnė bauda asmeniui, neturinčiam teisės vairuoti transporto priemones, nei asmeniui, kuris tokią teisę turi, savaime nėra teismo

diskrecija dėl administracinio poveikio priemonės – specialiosios teisės atėmimo (ne)taikymo. ANK 426 straipsnio 5 dalyje įstatymo leidėjas, nustatydamas administracinę atsakomybę už jame nurodyto administracinio nusižengimo padarymą tiek asmeniui, turinčiam teisę vairuoti transporto priemones, tiek asmeniui, tokios teisės neturinčiam, ir to paties straipsnio 7 dalyje įtvirtindamas privalomą teisės vairuoti transporto priemones atėmimą, nediferencijuoja asmenų, ar jiems tokia teisė buvo suteikta, ar ne. Būtent tokia teisės normos konstrukcija reiškia, kad nepriklausomai nuo to, ar asmeniui buvo suteikta teisė vairuoti transporto priemones, padarius ANK 426 straipsnio 5 dalyje nurodytą administracinį pažeidimą, ji turi būti atimta įstatyme nustatytam terminui. Specialiosios teisės atėmimas gali būti skiriamas: 1) asmeniui, kuris tokią teisę yra įgijęs (šios teisės atėmimo laikotarpiu negali ja naudotis); 2) asmeniui, neįgijusiam tokios teisės (šios teisės atėmimo laikotarpiu negali jos įgyti). Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį, kad tokioje teisinėje situacijoje, kai specialioji teisė nebūtų atimta jos neturintiems asmenims, pastarieji, nors neturėdami specialiųjų žinių bei įgūdžių gali kelti didesnę pavojų, padarę analogiškus administracinius nusižengimus, ypač tuos, už kuriuos nustatytas teisės vairuoti transporto priemones atėmimas ilgesniam nei vienerių metų terminui, galėtų sulaukti švelnesnių teisinių pasekmių nei tie, kuriems tokia teisė buvo suteikta.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pareiškėjų prašymą atmetė ir paliko apygardos teismo nutartį galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 4 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-34-495/2022

ANK 573 straipsnio 1 dalies, 649 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl netinkamo informavimo apie apeliacinį procesą

Aptariamoje administracinio nusižengimo byloje pareiškėjas pateikė prašymą atnaujinti administracinio nusižengimo bylą, kadangi, nagrinėjant bylą apeliacine tvarka pagal institucijos apeliacinį skundą dėl apylinkės teismo nutarimo, jis negavo apeliacinio skundo kopijos, todėl negalėjo pateikti atsiliepimo į ją, taip buvo suvaržyta jo teisė atsikirsti ir būti išklausytam apeliaciniame procese.

Teisėjų kolegija nustatė, kad apylinkės teismas, priėmęs institucijos apeliacinį skundą, raštu pareiškėjui jo gyvenamosios vietos adresu išsiuntė apeliacinio skundo kopiją, tačiau byloje nėra duomenų, patvirtinančių, kad pareiškėjas apeliacinio skundo kopiją gavo. Pareiškėjas savo skunde apylinkės teismui dėl institucijos nutarimo buvo išreiškęs pageidavimą procesinius dokumentus, susijusius su šios bylos nagrinėjimu, gauti elektroninio pašto adresu. Taigi tiek apylinkės, tiek apygardos teismui buvo žinomas pareiškėjo elektroninio pašto adresas, tačiau byloje nėra duomenų, kad teismai šiuo adresu pareiškėjui būtų siuntę procesinius dokumentus byloje (apeliacinio skundo kopiją, pranešimą apie bylos nagrinėjimą), kaip tai nustatyta ANK 573 straipsnio 1 dalyje, ir tokiu būdu būtų informavę jį apie vykstantį apeliacinį procesą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nors ANK 649 straipsnio nuostatos tiesiogiai neįpareigoja apylinkės teismo, priėmusio apeliacinį skundą, jo kopijas (nuorašus) išsiųsti ir administracinę atsakomybę traukiamam asmeniui, ir kartu jo įgaliotam atstovui, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad šiuo atveju nagrinėjant administracinio nusižengimo bylą apylinkės teisme pareiškėjui atstovavo jo įgaliotas atstovas advokato padėjėjas, apie apeliacinį procesą galėjo būti informuojamas ir minėtas asmuo, tačiau tai nebuvo padaryta. Apygardos teismo teisėjas, kuriam buvo paskirta nagrinėti bylą, nusprendęs šią bylą nagrinėti rašytinio proceso tvarka, nurodė apie bylos nagrinėjimą pranešti internete ir teismo skelbimų lentoje. Tačiau šiuo konkrečiu atveju, teisėjų kolegijos nuomone, tai nelaikytina tinkamu pareiškėjo informavimu apie dėl jo vykstantį apeliacinį procesą. Apygardos teismas, nusprendęs bylą nagrinėti rašytinio proceso tvarka, nebuvo pakankamai aktyvus, artėjant nustatytai bylos nagrinėjimo datai ir negaudamas pareiškėjo atsiliepimo į apeliacinį skundą, nesiėmė veiksmų išsiaiškinti, ar jis buvo tinkamai informuotas apie apeliacinį procesą ir gavo apeliacinio skundo kopiją, tuo labiau kad apeliacinis skundas buvo paduotas pareiškėjo teisinę padėtį bloginančiais pagrindais, prašant panaikinti jam palankų apylinkės teismo nutarimą ir palikti galioti institucijos nutarimą.

Teisėjų kolegija nusprendė, kad pareiškėjas, nebūdamas tinkamai informuotas apie apeliacinį procesą ir nesusipažinęs su apeliaciniu skundu, žodžiu išdėstyti savo pozicijos dėl apeliaciniame skunde nurodytų argumentų teismo posėdžio metu taip pat negalėjo, nes teismas pasirinko ne žodinę, o rašytinę bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka formą; taip apygardos teismas, išnagrinėjęs vien tik kaltinančius kitos šalies – institucijos – apeliacinio skundo argumentus, priimdamas nutartį panaikinti apylinkės teismo nutarimą ir palikti galioti institucijos nutarimą, iš esmės pasunkino pareiškėjo teisinę padėtį.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija panaikino apygardos teismo nutartį ir perdavė administracinio nusižengimo bylą nagrinėti apygardos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 12 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-38-697/2022

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punkto taikymas

Dėl šeimos nario nužudymo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje nuteistojo gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad tarp nuteistojo ir nukentėjusiosios susiklosčiusių santykių negalima prilyginti santykiams tarp šeimos narių, nuteistajam nepagrįstai inkriminuotas veika kvalifikuojantis požymis – šeimos nario nužudymas.

Šioje byloje žemesniųjų instancijų teismai pripažino nuteistąjį nukentėjusiosios šeimos nariu, nes nustatė, kad jie gyveno kartu, juos siejo savanoriškai prisiimti abipusiai įsipareigojimai, todėl jų santykiai atitiko šeimos narių, gyvenusių neįregistruotą santuoką (partnerystės), santykius; nuteistasis kitoje baudžiamojoje byloje buvo įpareigotas bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu nustatytu laiku neišeiti iš namų, kurių adresas buvo nukentėjusiosios gyvenamas butas; nuteistasis naudojo nukentėjusiosios automobilį, dažnai vedžiojo jos auginamą šunį, po nužudymo nukentėjusiosios bute buvo rasta daug nuteistojo daiktų, dokumentų, darbo įrankių.

Kasacinis teismas nusprendė, kad tokio pobūdžio aplinkybės nepakankamos nuteistajam pripažinti nukentėjusiosios šeimos nariu. Teisėjų kolegija nurodė, kad nors nukentėjusioji daugiau nei pusantrų metų gyveno su nuteistuoju, tačiau ji nebuvo išsiskyrusi su savo sutuoktiniu (byloje pripažintu nukentėjusiuoju) ir teisiniu keliu santuokinių santykių su šiuo sutuoktiniu nebuvo nutraukusi; nukentėjusysis rūpinosi butu, kuriame gyveno nukentėjusioji, jie bendravimo, emocinių ryšių nenutraukė ir pradėję gyventi atskirai, po nukentėjusiosios mirties būtent nukentėjusysis rūpinosi jos laidotuvenimis. Kartu kasacinis teismas atkreipė dėmesį į nuteistojo ir nukentėjusiosios bendro gyvenimo turinį, kurį aiškiai atskleidė kiekvieną dieną juos pro langą stebėjusio kaimyno parodymai, t. y. kad šiuos asmenis siejo: 1) nuolatinis bendras girtavimas („jis eidavo į parduotuvę atsinešti alkoholio – 10.00 val. ryte, po to po pietų ir prieš 20.00 val. Butelį alaus ar degtinės nešdavosi rankoje, be maišelio. Bute buvo girtaujama; ji buvo sumušta pastoviai. Ji ir jis vedžiodavo po mišką šunį, o taip pijokaudavo, gerdavo“) ir 2) konfliktai, kurių raminti buvo kviečiama policija. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad nuteistasis nukentėjusiosios bute apsigyveno, nes čia buvo geros sąlygos nuolat vartoti alkoholį ir po to netrukdomai ilsėtis. Byloje nustatyta, kad nužudytoji buvo mušama nuteistojo ir šio asmens bijojo. Teisėjų kolegijos nuomone, nukentėjusiajai nenutraukus santuokinių ryšių, neišsiskyrus, nenutraukus šeimos santykių su vienu vyru, gyvenimo kartu viename bute su kitu vyru faktas, šioje gyvenamoje vietoje vykstant nuolatinėms išgertuvėms, konfliktams, smurtavimui prieš ją, nesant kitų reikšmingų aplinkybių, kurios neabejotinai patvirtintų asmenų tarpusavio santykių, panašių į šeimos, turinį, negali būti vertinamas kaip šeimos (atitinkančios partnerystės formą) susiformavimas.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, kasacinis teismas padarė išvadą, kad nuteistojo įvykdytas nukentėjusiosios nužudymas neteisingai kvalifikuotas kaip nuteistojo šeimos nario nužudymas, o jo veika turi būti perkvalifikuota į BK 129 straipsnio 1 dalį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31-489/2022

BK 132 straipsnio 3 dalies, 229 straipsnio taikymas

Dėl kito asmens gyvybės atėmimo, kilusio dėl tarnybos pareigų neatlikimo

Šioje baudžiamojoje byloje asmuo pagal BK 132 straipsnio 3 dalį ir BK 229 straipsnį nuteistas už tai, kad, būdamas valstybės tarnautojui prilygintas asmuo, dėl neatsargumo netinkamai atliko savo pareigas, dėl to fiziniai asmenys patyrė didelę žalą, ir dėl neatsargumo atėmė gyvybę kitam žmogui, pažeisdamas teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles. Nuteistojo gynėjas kasaciniu skundu prašė panaikinti žemesniųjų instancijų teismų sprendimus ir nuteistojo baudžiamąją bylą nutraukti, nes teismai, be kita ko, jo ginamojo veikoje nenustatė visų būtinų objektyviųjų ir subjektyviųjų šių nusikalstamų veikų požymių.

Kasacinis teismas nurodė, kad tuo atveju, kai dėl tarnybos pareigų neatlikimo kitas asmuo netenka gyvybės, jam sunkiai ar nesunkiai sutrikdoma sveikata, o kaltininkas numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti tokių padarinių, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti, arba nors ir nenumatė, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti, veikos kvalifikuojamos kaip nusikalstamų veikų sutaptis (pagal BK 229 straipsnį ir BK 132, 137 arba 139 straipsnio atitinkamas dalis).

Teisėjų kolegija nustatė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, įvertinę byloje nustatytas aplinkybes ir surinktus įrodymus, išsamiai aprašė inkriminuotų nusikalstamų veikų mechanizmą, atskleidė jų turinį, įvertino įrodymų patikimumą bei pakankumą ir padarė motyvuotas išvadas dėl nuteistojo kaltės pagal BK 132 straipsnio 3 dalį ir 229 straipsnį, t. y. kad dėl nukentėjusiosios mirties yra kaltas Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikose dirbęs ir viešąją paslaugą teikęs abdominalinės chirurgijos gydytojas chirurgas, nes būtent jo veiksmai, pasireiškę netinkamu pareigų vykdymu – teisės aktų nustatytų specialių elgesio saugumo taisyklių pažeidimu, buvo pacientės mirties ir dėl to jos artimiesiems atsiradusios didelės žalos priežastis. Kasacinio teismo nuomone, akivaizdu, kad tarp nuteistojo netinkamai atliktų pareigų ir padarytų teisės aktų nustatytų specialių elgesio saugumo taisyklių pažeidimų ir atsiradusių padarinių buvo priežastinis ryšys, todėl už padarytas veikas nuteistasis turi atsakyti. Nors nuteistasis nenumatė, kad šioje situacijoje gali kilti tokių padarinių, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo profesines savybes galėjo ir turėjo realią galimybę tai numatyti (turėjo tinkamą gydytojo chirurgo kvalifikaciją, kompetenciją, todėl nors pagal vidaus nustatytas taisykles stacionare prieš operaciją kartoti ambulatoriškai atliktų tyrimų nerekomenduojama, tačiau šiuo atveju, esant netiksliams tyrimo duomenims, privalėjo atlikti pakartotinius tyrimus, tinkamai juos įvertinti ir nustatyti tikslią naviko diagnozę bei lokalizaciją, taip pat operacijos metu turėjo ir galėjo numatyti, kad jo neatidus, neapdairus ir nekvalifikuotas elgesys, nulemtas skubėjimo ir kitų aplinkybių, gali pažeisti pacientės gyvybiškai svarbų organą (kasą), kuri akivaizdžiai nebuvo sudėtinė naviko šalinimo operacijos dalis), t. y. veikė nusikalstamai nerūpestingai.

Kartu teisėjų kolegija konstatavo, kad valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu (BK 230 straipsnio 3 dalis), kuris teikia viešąsias paslaugas, yra pripažįstamas gydymo įstaigoje dirbantis gydytojas, nes būtent per gydytojo atliekamą darbą yra įgyvendinamas viešųjų medicinos paslaugų teikimas.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pagal byloje nustatytas faktines aplinkybes nuteistajam BK 132 straipsnio 3 dalis ir 229 straipsnis pritaikyti tinkamai, nes jo veikoje buvo nustatyti visi būtini objektyvieji ir subjektyvieji šių nusikalstamų veikų požymiai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67-942/2022

BK 21 straipsnio 1 dalies, 22 straipsnio 1 dalies, 182 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl rengimosi ir pasikėsینimo sukčiauti įgyjant svetimą turtą

Apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, kad asmens veika nutrūko rengimosi stadijoje, pirmosios instancijos teismo nuosprendį pakeitė ir nuteistojo nusikalstamą veiką perkvalifikavo iš BK 22 straipsnio 1 dalies, 182 straipsnio 2 dalies (pasikėsینimo sukčiauti įgyjant didelės vertės svetimą turtą) į BK 21 straipsnio 1 dalį, 182 straipsnio 2 dalį (rengimasi sukčiauti įgyjant didelės vertės svetimą turtą). Prokuroras kasaciniu skundu prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų. Nuteistasis ir jo gynėjas kasaciniu skundu prašė žemesniųjų instancijų teismų sprendimus panaikinti ir baudžiamąją bylą nuteistajam nutraukti. Abiejuose kasaciniuose skunduose buvo ginčijamas nuteistojo veikos kvalifikavimas pagal BK 21 straipsnio 1 dalį ir 182 straipsnio 2 dalį, neigiant apeliacinės instancijos teismo išvadas, kad nuteistasis rengėsi apgaule užvaldyti bendrovės didelės vertės turtą. Prokuroras kasaciniame skunde nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai nustatė nusikalstamos veikos stadiją, pateikdamas argumentus, jog nuteistasis ne rengėsi, o pasikėsino padaryti nusikalstamą veiką. Atitinkamai nuteistasis ir jo gynėjas teigė, kad nuteistojo veiksmuose nėra nei rengimosi, nei pasikėsینimo apgaule užvaldyti didelės vertės svetimą turtą požymių, šių straipsnių taikymas pagrįstas prielaidomis, o rengimosi stadijos požymiai sutapatinti su tyčios iškėlimo aikštėn veiksmais.

Teisėjų kolegija nustatė, kad prokuroro kasaciniame skunde bendrosios BK 21, 22 straipsnių ir BK 182 straipsnio 1 dalies taikymo taisyklės netinkamai interpretuotos byloje nuteistajam inkriminuotų faktinių aplinkybių kontekste, nes neatsižvelgta į sukčiavimo būtinojo požymio – apgaulės – panaudojimo sąlygas, įgalinančias realiai įgyvendinti šį nusikaltimą.

Kasacinis teismas išaiškino, kad sukčiavimą objektyviaja prasme apibūdina du momentai: 1) apgaulės panaudojimas prieš nukentėjusįjį ar (ir) kitą asmenį ir 2) turtinės naudos gavimas, *inter alia*, svetimo turto ar turtinės teisės įgijimas dėl panaudotos apgaulės. Sukčiavimas laikomas baigta nusikalstama veika, kai panaudojus apgaulę yra užvaldomas svetimas turtas ar įgyjama turtinė teisė. Taigi sukčiavimo kaip nusikaltimo objektyviųjų požymių realizavimas paprastai prasideda nuo apgaulės, siekiant gauti turtinę naudą, *inter alia*, įgyti svetimą turtą ar turtinę teisę, panaudojimo momento. Sukčiavimo pradžia yra susijusi su apgaulės prieš turto savininkus, teisėtus valdytojus, kurių žinioje yra turtas, ar kitus asmenis, turinčius teisę spręsti teisinį ginčą ir priimančius privalomai vykdytiną sprendimą, panaudojimu.

Byloje nustatyta, kad nuteistasis Lenkijos įmonės atstovams siūlė dirbtinai padidinti Lietuvos įmonei reikalingos įrangos tiekimo kainą. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad apgaulė dėl tikrosios įrangos pardavimo kainos turėjo būti panaudota būtent prieš Lietuvos įmonę; apgaulė būtų pradėta naudoti tik tuo atveju, jei Lenkijos įmonės atstovai ne tik būtų sutikę su tokiu nuteistojo siūlymu, bet ir būtų ėmęsi konkrečių veiksmų, pateikdami Lietuvos įmonei dirbtinai padidintą, netikrą įrangos tiekimo kainą. Kasacinio teismo nuomone, vien tik Lenkijos įmonės atstovų sutikimas atlikti siūlytus nuteistojo veiksmus negalėjo būti vertinamas kaip pasikėsینimas įvykdyti sukčiavimą, nes dar nebuvo atliktas nė vienas realus veiksmas, nukreiptas į apgaulės prieš turto savininkus, kurių žinioje yra turtas, panaudojimą. Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nuteistojo veiksmų nelaikė pasikėsینimu padaryti BK 182 straipsnyje nustatytą nusikalstamą veiką.

Kita vertus, teisėjų kolegija nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas, pakeisdamas pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir perkvalifikuodamas nuteistojo veiką iš BK 22 straipsnio 1 dalies ir 182 straipsnio 2 dalies į BK 21 straipsnio 1 dalį ir 182 straipsnio 2 dalį, neatsižvelgė į visų būtinųjų sukčiavimo sudėties požymių buvimą nuteistojo sumanytoje veikoje.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal BK 21 straipsnio 2 dalį asmuo už rengimasi padaryti nusikaltimą atsako pagal šio straipsnio 1 dalį ir šio kodekso straipsnį, kuris nustato atitinkamą baigtą nusikaltimą. Atitinkamai rengimasis padaryti nusikaltimą turi atitikti ne tik BK 21 straipsnio 1 dalyje nustatytus požymius – teisiniu rengimosi stadijos vertinimui turi reikšmės ir BK specialiosios dalies straipsnyje apibrėžti veikos (kurią ketinama daryti) požymiai. Rengimasis priklauso nuo konkrečių

aplinkybių, susijusių su daromos nusikalstamos veikos pobūdžiu, nusikalstamo tikslo įgyvendinimo būdu ir kt. Pagal BK nusikaltimu gali būti pripažįstamas tik toks rengimasis, kai kartu neatsiejamai ruošiamasi realizuoti visus tiek subjektyvius, tiek objektyvius tokios ketinamos padaryti veikos požymius. Atitinkamai šiuo atveju privalėjo būti nustatyti ir BK 182 straipsnio 2 dalyje nustatyto kvalifikuoto sukčiavimo požymiai.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nors apeliacinės instancijos teismas konstatavo nuteistojo piktnaudžiavimą Lietuvos įmonės direktoriaus pasitikėjimu, tačiau byloje nustatyta, kad nuteistasis buvo netekęs pagrindo dirbti su įrangos pirkimo projektu būtent dėl Lietuvos įmonės direktoriaus nepasitikėjimo nuteistuoju, be to, naujam Lietuvos įmonės komercijos direktoriui buvo uždrausta nuteistajam leisti dalyvauti projekte.

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad rengimasis padaryti nusikaltimą turi būti konkretus, o šiuo atveju kalbant apie didelės vertės sukčiavimą – ir pakankamai realus, realiai įgyvendinamas. Nors vien tik tai, jog sumanymas nebuvo realizuotas iki galo ir todėl nėra aišku, kokie galėjo būti nusikaltimų rezultatai, neužkerta kelio kaltininkui inkriminuoti rengimąsi padaryti nusikaltimą, tačiau tai nereiškia, kad inkriminuojamos nusikalstamos veikos sudėties būtinieji požymiai gali būti nustatomi abstrakčiai. Šioje byloje asmuo buvo nuteistas už tai, kad rengėsi apgaule užvaldyti Lietuvos įmonei priklausantį didelės (505 000 Eur) vertės turtą. Esant taip suformuotam kaltinimui, teismas turėjo spręsti, ar padarytoje veikoje yra būtinas sukčiavimo, kaip nusikaltimo, požymis – rengimasis padaryti apgaulę siekiant išgauti svetimą didelės vertės turtą – ir ar ši apgaulė yra esminė. Atitinkamai, atsižvelgiant į inkriminuojamą rengimąsi apgaule įgyti didelės vertės svetimą turtą, turi būti įvertintas tokios veikos realumas ir nusikalstamos veikos sudėties būtinųjų požymių egzistavimas, rodantys nusikalstamos veikos pavojingumą. Šie savo ruožtu negali prarasti reikšmės baudžiamosios teisės prasme tik dėl to, kad veika yra pradinėje ar vėlesnėje (rengimosi ar pasikėsینimo) jos įgyvendinimo stadijoje.

Kasacinis teismas išaiškino, kad apgaulė sukčiavimo atveju naudojama kaip turto užvaldymo ar turtinės teisės įgijimo būdas ir gali pasireikšti nukentėjusiojo suklaidinimu jam pateikiant objektyvios tikrovės neatitinkančią informaciją arba nutylint esmines jo apsisprendimui dėl turto, turtinės teisės perleidimo aplinkybes, turint teisinę pareigą apie jas pranešti. Asmuo gali būti suklaidinamas dėl bet kokių aplinkybių ar faktų, susijusių su turto, turtinės teisės perleidimu kaltininkui arba jo turtinės prievolės panaikinimu (dėl turto vertės, jo savybių, kaltininko asmenybės, jo įgaliojimų ar ketinimų ir pan.), tačiau kaltininko panaudota apgaulė turi būti esminė, t. y. turėti lemiamą įtaką asmens apsisprendimui atlikti minėtus veiksmus. Būtent pateikta apgaulė turi lemti svetimo turto, turtinės teisės perleidimą, o ne suklaidinimą dėl kitų aplinkybių.

Teisėjų kolegija nurodė, kad šioje byloje apeliacinės instancijos teismas neįvertino byloje nustatytų aplinkybių, kad Lenkijos įmonės tiekiami gaminiai nėra išskirtiniai ar unikalūs, jie yra naudojami ir kituose energetikos objektuose, jų kaina visų gamintojų yra panaši – kainos paprastai svyruoja iki kelių procentų, tai galima lengvai patikrinti, be to, Lenkijos įmonės atstovas nuteistajam buvo nurodęs, kad labai nori teikti įrangą, tačiau jei jos kaina bus apie 505 000 Eur didesnė už pradinę kainą, tai Lenkijos įmonė, pateikdama tokį pasiūlymą, būtų nekonkurencinga ir pralaimėtų. Taigi kasacinis teismas nusprendė, kad šios nustatytos aplinkybės kelia pagrįstų abejonių dėl rengiamos apgaulės, kuri turėjo pasireikšti tikrosios pasiūlytos įrangos pardavimo kainos nuslėpimu, atitikties esminės apgaulės požymiui, kadangi, dirbtinai dvigubai pakėlus įrangos kainą, pasiūlytos kainos neatitiktis rinkos kainoms būtų matoma. Akivaizdu ir tai, kad siūlydama prekę parduoti dvigubai brangiau, negu ji kainuoja rinkoje, Lenkijos įmonė negalėtų laimėti viešojo konkurso. Lietuvos įmonė pasiūlytą įrangos tiekimo kainą taip pat neabejotinai vertintų tokio sandorio naudingumo ir ekonomiškumo aspektu. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad sprendžiant, ar nuteistojo veikoje yra rengimosi sukčiavimi požymių, nebuvo įvertintas ir rengimosi įgyti didelės vertės svetimą turtą realumas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad šioje byloje rengimasis panaudoti esminę apgaulę ir tyčia įgyti didelės vertės svetimą turtą nebuvo įrodyti objektyviais duomenimis. Nepamatuoti, nerealūs, neįgyvendinami ketinimai negali būti vertinami kaip aiškus sumanymas padaryti nusikalstamą veiką, o kartu asmuo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už rengimąsi padaryti tokią veiką.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija panaikino žemesniųjų instancijų teismų sprendimus ir baudžiamąją bylą nuteistajam, kaip nepadariusiam veikos, turinčios nusikaltimo, nustatyto BK 21 straipsnio 1 dalyje ir 182 straipsnio 2 dalyje, požymių, nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43-387/2022

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 106 straipsnio nuostatų taikymas

Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo asmeniui, dėl kurio priimtas išteisinamasis nuosprendis

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų apkaltinamuosius nuosprendžius ir baudžiamąją bylą nuteistajam nutraukė. Nuteistojo gynėjas kasaciniam teismui pateikė prašymą iš valstybės jo ginamajam priteisti patirtų proceso išlaidų advokato darbui apmokėti ir kitų proceso išlaidų atlyginimą.

Spręsdama kasaciniame skunde keliamą klausimą, teisėjų kolegija pirmiausia atkreipė dėmesį į tai, kad BPK 106 straipsnyje, kuriame reglamentuojamas advokato darbo apmokėjimas, nėra nurodyta, jog asmeniui, dėl kurio priimtas išteisinamasis nuosprendis, atlyginamos jo patirtos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui, tačiau Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2021 m. kovo 19 d. nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 302¹ straipsnio, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 106 straipsnio atitikties Konstitucijai“ konstatavo, kad tokiu teisiniu reguliavimu nepagrįstai pasunkintas asmens konstitucinės teisės į teisminę gynybą, taip pat teisės turėti advokatą įgyvendinimas, todėl pripažino, kad BPK 106 straipsnis tiek, kiek pagal jį asmeniui, dėl kurio priimtas išteisinamasis nuosprendis, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, nėra atlyginamos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Atsižvelgdama į tai, kad specialioji – išlaidų advokato paslaugoms apmokėti padengimą reglamentuojanti – nuostata pripažinta prieštaraujančia Konstitucijai ir nustatyta Konstitucijai prieštaraujanti teisės spraga, taip pat į tai, kad įstatymų leidėjas naujo teisinio reguliavimo aktualiu šiai bylai aspektu dar nėra nustatęs, teisėjų kolegija, spręsdama klausimą dėl proceso išlaidų atlyginimo už teisinę advokato pagalbą, konstatavo, kad šioje byloje turi būti vadovojamasi bendrosiomis Konstitucijos nuostatomis (6 straipsniu, 30 straipsnio 1 dalimi, 31 straipsnio 6 dalimi, konstituciniu teisinės valstybės principu) bei pagal analogiją su BPK 105 straipsnio 5 dalimi ir sprendžiama dėl patirtų proceso išlaidų atlyginimo.

Kasacinis teismas nurodė, kad BPK 106 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog, pripažinęs kaltinamąjį kaltu, teismas, priimdamas nuosprendį, turi teisę nuspręsti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo turėtų išlaidų atlyginimą advokato, kuris dalyvavo byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, paslaugoms apmokėti; teismas, atsižvelgdamas į nuteistojo turtinę padėtį, gali šių išlaidų atlyginimo kaltinamajam nepriteisti ar jo dydį sumažinti. Kartu teisėjų kolegija pabrėžė, kad analogiškai dėl advokato darbo apmokėjimo turi būti sprendžiama ir tais atvejais, kai asmuo yra išteisinamas dėl jam pareikštų kaltinimų, – teismas, atsižvelgdamas į bylos sudėtingumą, jos apimtį ir kitas svarbias aplinkybes, gali sumažinti išteisintajam atlygintinų proceso išlaidų dydį, pateikdamas tokio sprendimo motyvaciją.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismas, spręsdamas dėl proceso išlaidų advokato darbui apmokėti atlyginimo, privalo įvertinti tokių išlaidų būtinumą ir pagrįstumą, be kita ko, atsižvelgdamas į proceso stadiją, kurioje yra sprendžiama dėl tokių išlaidų atlyginimo. Apžvelgiamoje byloje, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, prokuroro kasacinis skundas yra nedidelės apimties, be to, advokatas nuteistojo interesus gynė viso proceso metu, todėl atsiliepimo parengimas neturėjo užimti daug laiko. Daug laiko neturėjo užimti ir kasacinio skundo parengimas, nes daug

nuostatų pakartojama iš byloje teikto apeliacinio skundo. Atsižvelgdama į minėtas aplinkybes, teisėjų kolegija prašomą atlyginti proceso išlaidų sumą sumažino (nuo 3599,75 Eur iki 2500 Eur).

Klausimą dėl kitų kasatoriaus patirtų proceso išlaidų ir atstovavimo išlaidų ikiteisminio tyrimo metu, bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo teisėjų kolegija sprendė kitaip. Kasacinis teismas nurodė, kad šiuo atveju, svarstant, ar kasacinės instancijos teisme galima spręsti nuteistojo išlaidų, patirtų ikiteisminio tyrimo metu, pirmosios bei apeliacinės instancijos teisme advokato pagalbai apmokėti, ir kitų proceso išlaidų atlyginimo klausimą, taikytinos CPK 98 straipsnio nuostatos. Minėto straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies atlyginti išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusio nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų atlyginimo priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą apskaičiuodama ir pagrįsdama išlaidas. Šių išlaidų atlyginimas negali būti priteisiamas, jeigu prašymas dėl jų atlyginimo priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos. CPK 98 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad šio straipsnio nuostatos taikomos priteisiant išlaidų atlyginimą už advokato ar advokato padėjėjo pagalbą pirmosios, apeliacinės instancijos ir kasaciniame teisme.

Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad, sprendžiant dėl išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo, svarbu ne tik jų būtinumo ir pagrįstumo kriterijus, bet ir tai, kurioje proceso stadijoje jos buvo patirtos. CPK 98 straipsnio nuostatos tai sieja su prašymo dėl atitinkamų išlaidų atlyginimo priteisimo pateikimo momentu. Kartu kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, teismų praktikoje aiškinant CPK 98 straipsnio 1 dalies nuostatą, nurodoma, jog prašymą dėl išlaidų atlyginimo ir atitinkamus įrodymus šalys gali pateikti bet kuriuo proceso metu, iš karto dėl visų išlaidų ar dalimis, svarbu, kad kiekvienos instancijos teisme tai būtų padaryta iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos. Apžvelgiamoje byloje nuteistojo gynėjas tokių išlaidų atlyginimo paprašė tik kasaciniame teisme, nors tokias procesines galimybes turėjo ir anksčiau.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, kad nėra pagrindo tenkinti nuteistojo gynėjo prašymą priteisti atlyginti turėtas atstovavimo ir kitas išlaidas, patirtas ikiteisminio tyrimo metu, bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teisme, nes toks prašymas buvo pateiktas pavėluotai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43-387/2022

BPK 112 straipsnio nuostatų taikymas

Dėl draudimo baudžiamojoje byloje priimti ir tenkinti civilinį ieškinį, kuris buvo išspręstas civilinėje byloje

Šioje byloje civilinio atsakovo atstovas kasaciniame skunde teigė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai savo sprendimuose nepagrįstai iš dalies tenkino nukentėjusiojo civilinį ieškinį ir iš civilinės atsakovės priteisė nukentėjusiajam neturtinės žalos atlyginimą, nes nukentėjusiajam neturtinė žala buvo atlyginta civilinėje byloje, patvirtinus taikos sutartį. Kasatoriaus nuomone, nukentėjusiojo šioje byloje pareikštas civilinis ieškiny buvo išspręstas civilinėje byloje.

Teisėjų kolegija su šiais kasacinio skundo argumentais sutiko ir nurodė, kad draudimas antrą kartą priimti ir nagrinėti tą patį civilinį ieškinį nustatytas CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 punkte. Iš BPK 112 straipsnyje pateikto teisinio reguliavimo taip pat matyti, kad civilinis ieškiny negali būti priteistas baudžiamojoje byloje, jeigu tas pats ieškiny buvo išspręstas civilinėje byloje. Taigi, pareiškus antrą kartą tą patį ieškinį, ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas turi atsisakyti jį priimti ir pripažinti pareiškėją civiliniu ieškovu. Jeigu toks ieškiny vis dėlto buvo priimtas baudžiamojoje byloje, jis negali būti tenkinamas. Pagal CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 punkto prasmę tapačiais ieškiniai yra pripažįstami tada, kai sutampa visi trys elementai – šalys (ieškovas ir atsakovas), ieškinio dalykas ir faktinis ieškinio pagrindas.

Iš apžvelgiamos bylos duomenų matyti, kad civilinėje byloje buvo patvirtinta taikos sutartis, sudaryta tarp civilinio atsakovo ir nukentėjusiojo, joje šalys nurodė, jog atsisako viena kitai bet kokių

su civilinio ieškovo motinos gydymu susijusių reikalavimų ir jų ateityje nereikš, išskyrus reikalavimą įvykdyti sudarytą taikos sutartį, kurioje nustatyta civiliniam ieškovui atlyginti 9500 Eur neturtinę žalą už jo motinai nerūpestingai ir nekvalifikuotai suteiktas sveikatos priežiūros specialisto paslaugas, dėl kurių išsivysčius komplikacijoms pacientė mirė. Taip pat iš bylos duomenų matyti, kad ši taikos sutartis yra įvykdyta, nes nukentėjusiajam draudimo bendrovė yra sumokėjusi visą taikos sutartyje nustatytą 9500 Eur sumą.

Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad taikos sutarties institutas įtvirtintas CK LII skyriuje, kuriame, be kita ko, nustatyta, kad taikos sutartimi šalys tarpusavio nuolaidomis išsprendžia kilusį teisminį ginčą, užkerta kelią kilti teisminiam ginčui ateityje, išsprendžia teismo sprendimo įvykdymo klausimą arba kitus ginčytinus klausimus. Teisinė taikos sutarties galia priklauso nuo to, ar ji yra patvirtinta teismo nutartimi, ar tik ją sudariusių šalių parašais (CK 1.76 straipsnis). Kai taikos sutartis sudaryta jos šalių ir nepatvirtinta teismo, jos galiojimui, keitimui, nuginkėjimui, vykdymui ir kt. klausimams taikomos bendrosios sandorių ir sutarčių teisės taisyklės ir jose įtvirtinta tvarka. O teismo patvirtinta taikos sutartis jos šalims turi galutinio teismo sprendimo (lot. *res judicata*) galią (CK 6.985 straipsnio 1 dalis).

Be to, teisėjų kolegija nurodė, kad, tvirtindamas taikos sutartį, teismas priima nutartį, kuria nutraukia bylą, joje nurodomos tvirtinamos šalių taikos sutarties sąlygos (CPK 140 straipsnio 3 dalis, CPK 629 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Remiantis CPK 18 straipsniu, įsiteisėję teismo sprendimas, nutartis, įsakymas ar nutarimas yra privalomi valstybės ar savivaldybių institucijoms, tarnautojams ar pareigūnams, fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. CPK 279 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad, teismo sprendimui įsiteisėjus, šalys ir kiti dalyvavę byloje asmenys, taip pat jų teisių perėmėjai nebegali iš naujo pareikšti teisme tų pačių ieškinio reikalavimų tuo pačiu pagrindu, taip pat kitoje byloje ginčyti teismo nustatytų faktų ir teisinių santykių. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, įsiteisėjusiu teismo sprendimu ginčas išsprendžiamas galutinai ir teismo sprendimas turi būti vykdomas toks, koks jis yra priimtas, nes vykdymo procese teismo sprendimo pakeisti negalima.

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad teismo patvirtinta sutartis yra priverstinai vykdytinas dokumentas (CK 6.985 straipsnio 2 dalis). Šalims ginčą išsprendus taikiai, tarpusavio nuolaidų būdu sudarius taikos sutartį bei teismui šią patvirtinus, sutartis įgyja *res judicata* galią (CK 6.985 straipsnis), tampa priverstinai vykdytinu dokumentu ir vykdoma CPK nustatyta tvarka (CPK 584 straipsnio 1 dalies 4 punktas) pagal tokias formuluotes ir tik tokia apimtimi, kuri yra nurodyta teismo procesiniame sprendime dėl jos patvirtinimo. Taikos sutarties šaliai nevykdant sutartimi nustatytos prievolės, suinteresuotos šalies (kreditoriaus) prašymu pagal teismo sprendimo (nutarties), kuriuo patvirtinta taikos sutartis, rezoliucinę dalį išduodamas vykdomasis raštas ir jis vykdomas CPK nustatyta tvarka.

Apžvelgiamoje byloje nukentėjusysis ikiteisminio tyrimo metu pateikė civilinį ieškinį dėl neturtinės žalos atlyginimo už jo motinai nerūpestingai ir nekvalifikuotai atliktus sveikatos priežiūros specialisto veiksmus, dėl kurių išsivysčius komplikacijoms ji mirė, ir buvo šioje byloje pripažintas civiliniu ieškovu. Pirmosios instancijos teismas savo nuosprendžiu iš dalies tenkino nukentėjusiojo civilinį ieškinį ir iš civilinės atsakovės priteisė nukentėjusiajam 30 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą.

Teisėjų kolegija, patikrinusi bylos duomenis dėl nukentėjusiojo pareikšto civilinio ieškinio dalies, susijusios su neturtinės žalos atlyginimu, padarė išvadą, kad nukentėjusiojo baudžiamomoje byloje pareikštas civilinis ieškinys laikytinas tapačiu ieškiniu, kuris buvo pareikštas ir išspręstas civilinėje byloje, patvirtinus taikos sutartį, nes šalys (ieškovas ir atsakovas), ieškinio dalykas ir faktinis ieškinio pagrindas sutampa (CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 punktas).

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apžvelgiamoje byloje nukentėjusysis yra nepagrįstai pripažintas civiliniu ieškovu, nes jo civilinis ieškinys išspręstas civilinėje byloje teismo patvirtinta taikos sutartimi, kuri jos šalims turi galutinio teismo sprendimo (lot. *res judicata*) galią (CK 6.985 straipsnio 1 dalis), ir pirmosios bei apeliacinės instancijos teismų sprendimus atitinkamai pakeitė panaikindama jų dalis, kuriomis iš civilinės atsakovės civiliniam

ieškovui priteistas neturtinės žalos atlyginimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67-942/2022

BPK 113, 115 straipsnių nuostatų taikymas

Dėl neturtinės žalos, kuri viršija draudimo nuo nelaimingų atsitikimų sutartyje nurodytą sumą, atlyginimo priteisimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje UAB „I“ darbuotojas padarė BK 176 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusikalstamą veiką (darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimą), dėl kurios žuvo kitas šios įmonės darbuotojas. Civilinis ieškovas byloje (žuvusiojo brolis) pareiškė 60 000 Eur civilinį ieškinį jam padarytai neturtinei žalai atlyginti iš UAB „I“. Civiliniais atsakovais byloje pripažinta ne tik UAB „I“, bet ir du draudimo bendrovių filialai, kadangi 2019 m. kovo 18 d. UAB „I“ buvo sudariusi draudimo nuo nelaimingų atsitikimų sutartį su draudiku bendrovės „E“ Lietuvos filialu bei 2019 m. kovo 29 d. bendrosios civilinės atsakomybės draudimo sutartį su bendrovės „A“ Lietuvos filialu. Pirmosios instancijos teismas tenkino civilinį ieškinį iš dalies ir nusprendė, kad neturtinės žalos atlyginimo dydis yra 15 000 Eur, jis jau yra atlygintas draudiko bendrovės „E“ Lietuvos filialo pagal 2019 m. kovo 18 d. draudimo nuo nelaimingų atsitikimų sutartį. Apeliacinės instancijos teismas, tenkindamas iš dalies nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo civilinį ieškinį, padidino jo neturtinės žalos dydį 6000 Eur, juos priteisdamas iš civilinės atsakovės UAB „I“.

Kasaciniame skunde civilinio atsakovo draudimo bendrovės „A“ filialo Lietuvoje atstovė, be kita ko, teigė, kad UAB „I“, apdraudama žuvusį darbuotoją nuo nelaimingų atsitikimų darbe, labiau siekė apdrausti savo nors ir ne tiesioginius turtinius, bet susijusius su turtiniais interesus, t. y. siekė kompensuoti savo galimus nuostolius dėl nelaimingų atsitikimų darbo vietoje pasekmių, ir būtent neperžengiant nuostolių draudimo sumos ribų neturtinės žalos atlyginimo pavidalu draudimas yra vyraujantis. Taigi, įvykus draudžiamajam įvykiui, pagal nelaimingų atsitikimų draudimo sutartį mokėtina draudimo išmoka įskaitytina į UAB „I“ patiriamus nuostolius nelaimingo atsitikimo metu darbe žuvusiojo artimųjų reikalavimams tenkinti. Jei darbuotojas yra apdraustas neprivalomuoju draudimu darbdavio lėšomis, šios draudimo išmokos turi būti įskaitomos į atlygintinos žalos dydį.

Atsakydama į kasacinio skundo argumentus teisėjų kolegija pažymėjo, kad, vadovaujantis CK 6.987 straipsnyje įtvirtinta draudimo sutarties samprata, draudimo sutartimi viena šalis (draudikas) įsipareigoja už sutartyje nustatytą draudimo įmoką (premiją) sumokėti kitai šaliai (draudėjui) arba trečiajam asmeniui, kurio naudai sudaryta sutartis, įstatyme ar draudimo sutartyje nustatytą draudimo išmoką, apskaičiuotą įstatyme ar draudimo sutartyje nustatyta tvarka, jeigu įvyksta įstatyme ar draudimo sutartyje nustatytas draudžiamasis įvykis. Remiantis nurodyta draudimo sutarties apibrėžtimi, draudėjas už draudikui mokamą draudimo įmoką gauna draudimo apsaugą – draudiko įsipareigojimą įvykus draudžiamajam įvykiui išmokėti draudimo išmoką. Šiame kontekste teisėjų kolegija taip pat nurodė, kad kasacinio teismo jurisprudencijoje išaiškinta, jog draudimo sutartimi draudimo objektui suteikiama apsauga nėra absoliuti – draudikas prisiima ne visą įmanomą, bet ribotą draudimo riziką; suteikiamos draudimo apsaugos ribos nustatomos draudimo sutartyje, kuri paprastai sudaroma draudiko parengtų draudimo rūšies taisyklių, t. y. standartinių sutarties sąlygų, pagrindu prisijungimo būdu.

Apžvelgiamoje byloje teismai konstatavo, kad draudėjas, nors darbuotojas yra privalomai draudžiamas socialiniu draudimu, gali apdrausti darbuotojo turtinius interesus ir savanoriškuoju draudimu nuo nelaimingų atsitikimų. Draudimo sutartyje nurodomos sumos, kurios yra išmokamos apdraustojo mirties ar sveikatos sužalojimo atveju, ir jos nepriklauso nuo apdraustojo patirtos žalos dydžio. Draudimo nuo nelaimingų atsitikimų sutartis buvo sudaryta tarp bendrovės „E“ Lietuvos filialo ir UAB „I“. Draudimo liudijime nurodyta, kad mirties atveju draudimo suma yra 15 000 Eur. Taigi draudimo nuo nelaimingų atsitikimų sutartyje nurodyta suma, kuri išmokama apdraustojo (darbuotojo) mirties ar sveikatos sužalojimo atveju, nepriklausė nuo apdraustojo (darbuotojo) patirtos žalos dydžio. Bendrovė „E“ draudimo išmoką sumokėjo žuvusiojo įpėdiniui – civiliniam ieškovui.

Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į tai, kad įvykus draudžiamajam įvykiui draudikė bendrovė „E“ sumokėjo 15 000 Eur draudimo išmoką civiliniam ieškovui, vadovaudamasis įstatyme nustatytais kriterijais, vertindamas bylos aplinkybes ir atsižvelgdamas į protingumo, sąžiningumo ir teisingumo kriterijus, pagrįstai nusprendė priteisti civiliniam ieškovui 6000 Eur neturtinės žalos atlyginimo iš civilinės atsakovės UAB „I“. Taigi šiuo apeliacinės instancijos teismo sprendimo pagrindu civilinis ieškovas įgijo teisę reikalauti iš kaltojo asmens atlyginti tokią neturtinės žalos dalį, kurios nepadengė pagal nelaimingų atsitikimų draudimo sutartį bendrovės „E“ išmokėta draudimo išmoka. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad tuo atveju, kai atsakingas už žalą asmuo yra apdraudęs savo civilinę atsakomybę, sudarydamas civilinės atsakomybės draudimo sutartį, tokio asmens padarytą žalą atlygina draudikas pagal civilinės atsakomybės draudimo sutarties sąlygas. UAB „I“ savo turtinius interesus, susijusius su negatyviais padariniais dėl pakenkimo darbuoto sveikatai ar jo mirties, buvo apdraudusi ir kitos draudimo rūšies – darbdavio civilinės atsakomybės draudimu.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, kad pagal šią sutartį draudikui bendrovės „A“ Lietuvos filialui kyla prievolė atlyginti apeliacinės instancijos teismo priteistą neturtinės žalos dydį, ir civilinio atsakovo bendrovės „A“ filialo Lietuvoje atstovės kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-78-942/2022

BPK 257 straipsnio nuostatų taikymas

Dėl BPK 257 straipsnio 1 dalies nuostatų taikymo nuosprendžio vykdymo metu

Kasaciniame skunde nuteistojo gynėjas teigė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino BPK 257 straipsnio taikymą, dėl to baudžiamasis procesas buvo pradėtas nepagrįstai. Anot kasatoriaus, BPK 257 straipsnis yra įtvirtintas BPK V dalies XIX skyriuje, kuriame nustatytos bendrosios nagrinėjimo teisme nuostatos. Klausimai, susiję su naujų nusikalstamų veikų paaiškėjimo aplinkybėmis arba kitų asmenų atsakomybe, yra išsprendžiami teismui nagrinėjant bylą arba priėmus nuosprendį, t. y. tuo metu, kai teismas nagrinėja bylą iš esmės. O nuosprendžio vykdymo metu teismui suteikta teisė pašalinti kylančius neaiškumus ir abejones BPK 361 straipsnyje nustatytais pagrindais, tačiau prie šių pagrindų BPK 257 straipsnis nėra priskiriamas.

Kasacinis teismas nurodė, kad BPK 257 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog jeigu nagrinėjimo teisme metu paaiškėja, kad kaltinamasis gali būti padaręs kitą nusikalstamą veiką, kuri nebuvo nurodyta kaltinamajame akte, taip pat kad nusikalstamą veiką gali būti padaręs kitas asmuo, teismas motyvuota nutartimi tai praneša prokurorui. Taigi ši įstatymo nuostata gali būti taikoma tik esant bent vienam iš nurodytų dviejų alternatyvių pagrindų: a) kaltinamasis gali būti padaręs kitą nusikalstamą veiką, kuri nebuvo nurodyta kaltinamajame akte, arba b) nusikalstamą veiką gali būti padaręs kitas asmuo, ir esant būtinajai sąlygai – bent vienas pagrindas paaiškėja nagrinėjimo teisme metu. Kartu teisėjų kolegija nurodė ir tai, kad antrasis pagrindas gali būti nustatomas šiais atvejais: a) bylos nagrinėjimo metu nustatčius, kad padarant nusikalstamą veiką galimai dalyvavo ir kitas asmuo, kuris nėra kaltinamas; b) bylos nagrinėjimo metu nustatčius, kad ikiteisminiame tyrime ar teisme apklausiamas liudytojas ar nukentėjęsysis galimai davė melagingus parodymus, ekspertas ar specialistas galimai pateikė melagingą išvadą ar paaiškinimą, vertėjas atliko galimai melagingą arba žinomai neteisingą vertimą.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad minėta įstatymo nuostata nenurodo termino, per kurį teismas nuo paaiškėjimo apie kaltinamojo galimai padarytą kitą nusikalstamą veiką, kuri nebuvo nurodyta kaltinamajame akte, arba nuo paaiškėjimo, kad nusikalstamą veiką gali būti padaręs kitas asmuo, turi surašyti motyvuotą nutartį ir ją pateikti prokurorui. Teisėjų kolegijos vertinimu, bylos nagrinėjimo metu nustatčius, kad padarant nusikalstamą veiką galimai dalyvavo ir kitas asmuo, kuris nėra kaltinamas, teismas motyvuotą nutartį turėtų priimti iš karto, vos paaiškėjus tokioms aplinkybėms, kadangi toks sprendimas neparodys nei teismo šališkumo, nei juo labiau nebus laikoma, kad teismas atlieka išankstinį įrodymų vertinimą.

Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad motyvuotą nutartį dėl to, jog ikiteisminiame tyrime ar teisme apklausiamas liudytojas ar nukentėjęsysis galimai davė melagingus parodymus, ekspertas ar specialistas galimai pateikė melagingą išvadą ar paaiškinimą, vertėjas atliko galimai melagingą arba žinomai neteisingą vertimą, teismas anksčiausiai gali priimti tik nuosprendžio ar nutarties priėmimo metu, t. y. tik atlikęs įrodymų tyrimą. Baudžiamoji byla yra nagrinėjama pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, kurie turi proceso įstatymo nustatytą diskreciją atlikti įrodymų vertinimą. Taigi, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, BPK 257 straipsnio 1 dalyje nurodytą nutartį gali priimti tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai. Tai reiškia, kad teismas, paaiškėjęs, kad ikiteisminiame tyrime ar teisme apklausiamas liudytojas ar nukentėjęsysis galimai davė melagingus parodymus, ekspertas ar specialistas galimai pateikė melagingą išvadą ar paaiškinimą, vertėjas atliko galimai melagingą arba žinomai neteisingą vertimą, nėra saistomas pareigos motyvuota nutartimi informuoti prokurorą per tam tikrą terminą, tačiau jis yra saistomas bendrųjų proceso principų (procesu operatyvumo, ekonomiškumo, nekaltumo prezumpcijos ir kt.).

Anot teisėjų kolegijos, kasatorius nepagrįstai nurodo, kad nuosprendžio vykdymo metu BPK 257 straipsnis, kuris yra įtvirtintas BPK V dalies XIX skyriuje, negali būti taikomas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad BPK V dalies XIX skyriuje yra įtvirtintos bendrosios nagrinėjimo teisme nuostatos, be to, BPK 257 straipsnyje nenustatytas terminas, per kurį teismas turi informuoti prokurorą po šio straipsnio 1 dalyje nurodytų pagrindų nustatymo, taigi BPK normas taikyti ir jomis vadovautis reikia sistemaiškai, o ne atsietai.

Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad pirmosios instancijos teismo teisėjas, išnagrinėjęs baudžiamąją bylą, kurioje nuteistasis davė parodymus kaip liudytojas, vadovaudamasis BPK 257 straipsnio 1 dalimi, 2019 m. rugsėjo 23 d. nutartyje nurodė, jog bylos nagrinėjimo metu liudytojas (nuteistasis apžvelgiamoje byloje), būdamas įspėtas dėl atsakomybės už melagingų parodymų davimą, davė labai nepatikimus parodymus. Pirmosios instancijos teismo nuosprendis įsiteisėjo 2019 m. balandžio 29 d., kasacinį skundą atsisakyta priimti 2019 m. rugpjūčio 8 d., o 2019 m. rugpjūčio 14 d. baudžiamoji byla išsiųsta į pirmosios instancijos teismą. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismo teisėjas 2019 m. rugsėjo 23 d. nutartį, vadovaudamasis BPK 257 straipsnio 1 dalimi, priėmė tik įsitikinęs, kad įrodymų vertinimas byloje, kurioje nuteistasis davė parodymus kaip liudytojas, buvo atliktas tinkamai. Kasacinis teismas pritarė kasatoriaus argumentams, kad ir apeliacinės instancijos teismas turėjo teisę informuoti prokurorą apie nuteistojo galimai duotus melagingus parodymus, tačiau tai, kad šis teismas to nepadarė, nereikia, kad vėliau to padaryti negalėjo pirmosios instancijos teismas.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai BPK 257 straipsnio 1 dalies nuostatas aiškino tinkamai, todėl nėra pagrindo daryti išvadą, kad ikiteisminis tyrimas nuteistojo atžvilgiu buvo pradėtas neteisėtai, ir nuteistojo gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-107-511/2022

BPK 320 straipsnio 3 dalies nuostatų taikymas

Dėl bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribų

Kasaciniame skunde prokuroras nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas peržengė bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas, įtvirtintas BPK 320 straipsnio 3 dalyje, nes prokuroro apeliacinis skundas buvo paduotas tik dėl pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalies – nuteistajai paskirtos bausmės, o apeliacinės instancijos teismas patikrino skundžiamą pirmosios instancijos teismo nuosprendį visa apimtimi.

Teisėjų kolegija nurodė, kad apžvelgiamoje byloje apeliaciniu skundu prokuroras prašė sugriežtinti nuteistajai paskirtą bausmę – baudos bausmę pakeičiant laisvės apribojimo bausme. Apeliaciniame skunde nebuvo ginčijamas veikos kvalifikavimas ir byloje surinktų įrodymų vertinimas, tačiau apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, kad nuteistoji nepadarė BK 309 straipsnio 1 dalyje nurodytos veikos, priėmė ją išteisinančią nuosprendį.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad bendrosios kompetencijos teismų instancinės sistemos paskirtis – sudaryti prielaidas aukštesnės instancijos teismuose ištaisyti bet kurias fakto ar bet kurias teisės klaidas, kurias dėl kokių nors priežasčių gali padaryti žemesnės instancijos teismas, ir neleisti, kad kokioje nors bendrosios kompetencijos teismų nagrinėtoje civilinėje, baudžiamojoje ar kitos kategorijos byloje būtų įvykdytas neteisėtumas, priešingu atveju būtų nukrypta nuo konstitucinio teisinės valstybės principo, pažeista asmens konstitucinė teisė į tinkamą teismo procesą. Dėl to apeliacinės instancijos teismas, laikydamasis apeliacinį procesą reglamentuojančių normų reikalavimų, turi kruopščiai patikrinti pirmosios instancijos teismo apskųstų sprendimų (nuosprendžių ar nutarčių) pagrįstumą, t. y. patikrinti, ar teismo išvadas patvirtina įrodymai, išnagrinėti teisiame posėdyje, ar atsižvelgta į visas bylos aplinkybes, galinčias paveikti teismo išvadas, ar teisiame posėdyje išnagrinėtų įrodymų pakanka teismo išvadoms padaryti, ar įrodymai yra įvertinti teisingai ir pan.

Kasacinis teismas nurodė, kad BPK 320 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog teismas patikrina bylą tiek, kiek to prašoma apeliaciniuose skunduose, ir tik dėl tų asmenų, kurie padavė apeliacinius skundus ar dėl kurių tokie skundai buvo paduoti. Tačiau jeigu teismas, nagrinėdamas bylą, nustato esminių BPK pažeidimų, jis, nepaisydamas to, ar gautas dėl jų skundas, patikrina, ar tai turėjo neigiamos įtakos ne tik asmeniui, dėl kurio skundo nagrinėjama byla, bet ir kitiems skundų nepadavusiems nuteistiesiems. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintus principus ir nuostatas, Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, baudžiamojo proceso paskirtį ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus, greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (BPK 1 straipsnio 1 dalis), negalimas toks BPK 320 straipsnio 3 dalies aiškinimas, kai apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą pagal prokuroro skundą dėl baudmės nuteistajam ir nustatęs, kad asmuo pripažintas kaltu netinkamai pritaikius baudžiamąjį įstatymą, ir tokią teisinę situaciją ištaisęs asmeniui palankia linkme, būtų laikomas peržengusiu bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas ir padariusiu esminį BPK 320 straipsnio 3 dalies pažeidimą. Dėl to, teisėjų kolegijos vertinimu, tokiu atveju apeliacinės instancijos teismas nėra saistomas apeliacinio skundo motyvais ir turi konstitucinę teisę apibrėžti baudžiamosios bylos nagrinėjimo ribas.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija nusprendė, kad nėra pagrindo daryti išvadą, jog šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas peržengė bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas ir taip iš esmės pažeidė BPK 320 straipsnio 3 dalį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93-303/2022

III. CIVILINĖS BYLOS

Daiktinė teisė

Dėl teismo (ne)šališkumo ir servituto nustatymo

Ieškovai prašė nustatyti servitutą pagal vieną iš pateiktų variantų. Jie nurodė, kad neturi galimybės naudotis žemės sklypu, nes jis be privažiuojamojo kelio. Prieš įsigydami šio sklypo dalį iš buvusios savininkės atsakovės, ieškovai ir atsakovė sudarė preliminarų susitarimą dėl šios sklypo dalies pirkimo ir pardavimo ir dėl teisės į žemės servitutą. Sudarant pirkimo–pardavimo sutartį, susitarimas dėl žemės servituto nebuvo patvirtintas notarine tvarka, nes tuo metu kelias (ir servitutas) nebuvo suprojektuotas, todėl notarė negalėjo įtraukti į pagrindinę sutartį šio susitarimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį patenkino, pripažinę ieškovų ir atsakovės susitarimo dalį dėl servituto galiojančia pagal ieškovų byloje pateiktą servituto nustatymo planą.

Atsakovams kasaciniame skunde teigiant, kad bylą nagrinėję teismai buvo šališki, kasacinis teismas, remdamasis savo praktika, nurodė, kad procesinių veiksmų atlikimas bei atitinkamų procesinių sprendimų priėmimas negali būti vertinamas kaip teisėjo (teisėjų) šališkumo bei

suinteresuotumo bylos baigtimi įrodymas ar teisėjo (teisėjų) nušalinimo pagrindas, nes įstatyme imperatyviai reglamentuota, jog nušalinimo pareiškimas, siekiant užtikrinti greitą ir teisingą bylos išnagrinėjimą, privalo būti motyvuotas ir pareikštas konkrečiam teisėjui ar konkrečioms teisėjams tik esant vienam iš Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 64–66, 71 straipsniuose nustatytų pagrindų. Nesutikdamas su atitinkamais teismo procesiniais sprendimais, asmuo turi teisę pasinaudoti civilinio proceso įstatyme nustatytais teismo procesinio sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo kontrolės formomis – apeliacija, kasacija bei proceso atnaujinimo institutu. Vien argumentas, kad pirmosios instancijos teismo teisėjas buvo šališkas, nes nesivadovavo gausia ginčui aktualia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika ir nenustatė teisingam bylos išnagrinėjimui reikšmingų aplinkybių, nesudaro pagrindo konstatuoti bylą nagrinėjusio teisėjo šališkumo. Teismo šališkumas gali būti konstatuotas tik nustačius konkrečias aplinkybes, leidžiančias spręsti apie teismo suinteresuotumą išspręsti bylą palankiai vienai iš šalių ar apie proceso organizavimą taip, kad procesą stebinčiam ar jame dalyvaujančiam asmeniui galėtų susidaryti įspūdis, jog byla nėra nagrinėjama objektyviai.

Kasacinis teismas šioje byloje šališkumo principo pažeidimu nepripažino ir aplinkybės, kad Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO elektroninėje civilinės bylos kortelėje po to, kai byloje buvo priimtas ir teisėjų kolegijos narių pasirašytas galutinis procesinis sprendimas, teismo posėdžių sekretorė klaidingai pažymėjo bylos išnagrinėjimo rezultata, taip pat aplinkybės, kad nutarties metaduomenyse jos autoriumi buvo nurodytas kitas, ne teisėjų kolegiją sudaręs asmuo.

Pasisakydamas dėl servituto nustatymo ir teismo teisės pripažinti sandorį dėl servituto galiojančiu pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.93 straipsnio 4 dalį nagrinėjamoje byloje, kasacinis teismas nurodė, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, pripažindami susitarimą dėl servituto pagal ginčo preliminarį sutartį galiojančiu CK 1.93 straipsnio 4 dalies pagrindu, neatsižvelgė į Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 30 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta, kad: žemės sandorių formą nustato CK ir Žemės įstatymas; prie žemės sandorių privalo būti pridedamas žemės sklypo planas, o kai žemės sklypas nuomojamas arba perduodamas neatlygintinai naudotis iki trejų metų – žemės sklypo planas arba schema; žemės sklypo planas ar schema yra neatskiriamas žemės sandorio dalis.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teismai, pripažindami susitarimą dėl servituto galiojančiu CK 1.93 straipsnio 4 dalies pagrindu ir nustatydami servitutą teismo sprendimu sandorio ribose, priėmė iš esmės prieštarigus sprendimus, kadangi tuo atveju, kai sandoris dėl servituto nustatymo teismo sprendimu pripažįstamas galiojančiu CK 1.93 straipsnio 4 dalies pagrindu, dėl to, jog viena iš šalių visiškai ar iš dalies įvykdė sandorį, kuriam būtinas notaro patvirtinimas, o antroji šalis vengia įforminti sandorį notarine tvarka, teisinio pagrindo spręsti servituto nustatymo klausimo teismo sprendimu nebelieka, nes tokiu atveju servituto nustatymo pagrindas yra sandoris dėl servituto nustatymo, pripažintas galiojančiu teismo sprendimu. Be to, kasacinis teismas pažymėjo, kad susitarimo dėl servituto, kaip daiktinės teisės į nekilnojamąjį daiktą nustatymo, viena iš esminių sąlygų yra servitutą identifikuojančio plano parengimas ir pridėjimas prie susitarimo.

Nenustatęs, kad šalių susitarimas gali būti kvalifikuojamas kaip susitarimas dėl servituto, kasacinis teismas konstatavo, jog bylą nagrinėję teismai neteisėtai patenkino vieną iš alternatyviųjų ieškinio reikalavimų, todėl teismų procesinius sprendimus panaikino, o dėl pirmojo teismų patenkinto alternatyviojo ieškinio reikalavimo priėmė naują sprendimą – šį reikalavimą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-120-701/2022

Sutarčių teisė

Dėl teisinių pasekmių pirkėjui netinkamai įvykdžius pareigą pranešti pardavėjui apie nupirkto naudoto automobilio neatitiktį įprastiems reikalavimams

Ieškovas (pirkėjas) prašė priteisti iš atsakovo (pardavėjo) parduotos naudotos transporto priemonės trūkumų šalinimo išlaidų atlyginimą. Jis nurodė, kad trūkumai išryškėjo tik pradėjus eksploatuoti automobilį. Bylą nagrinėję teismai skirtingai vertino, ar ieškovas tinkamai informavo

atsakovą apie automobilio trūkumus, todėl pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos – atmetė.

Kasacinis teismas yra nurodęs, kad pardavėjas ir naudoto daikto pardavimo atveju pagal sutartį ir CK atsako už bet koki neatitikimą, kuris buvo nuosavybės teisės perėjimo pirkėjui momentu, net jeigu toks neatitikimas paaiškėja vėliau. Jeigu neįrodoma kitaip, daikto trūkumai, išaiškėję per 6 mėnesius nuo daikto perdavimo, laikomi buvusiais perdavimo metu, išskyrus atvejus, kai tai yra nesuderinama su daikto ar jo trūkumo pobūdžiu (CK 6.363 straipsnio 11 dalis).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad momentas, kada naudotą automobilį įsigijęs pirkėjas patiria trikdžių, susijusių su galimybe naudoti automobilį pagal įprastinę paskirtį, dar nereiškia, kad automobilis neatitinka naudotam automobiliui keliamų reikalavimų, kadangi trikdžiai gali būti nulemti automobilio natūralaus nusidėvėjimo, ankstesnio naudojimo intensyvumo ir pan. Tik nuo to momento, kai paaiškėja arba turėjo paaiškėti, kad nėra galimybės naudoti automobilį pagal įprastinę paskirtį, turi būti pradedamas skaičiuoti protingas laikas, per kurį pirkėjas privalo pranešti pardavėjui apie automobilio neatitiktį įprastiems reikalavimams.

Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad trikdžių naudoti automobilį ieškovas patyrė netrukus po pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo, tačiau pats ėmėsi minimalių priemonių jiems pašalinti. Trikdžiams kartojančiam, po poros mėnesių ieškovas kreipėsi į oficialų įgaliotą automobilių atstovą, tą pačią dieną buvo nustatyta, kad yra susidėvėję variklio žiedai. Kasacinio teismo vertinimu, būtent nuo šio momento turi būti pradedamas skaičiuoti protingas laikas, per kurį pirkėjas privalėjo pranešti pardavėjui apie automobilio neatitiktį įprastiems reikalavimams. Tačiau nagrinėjamo atveju apie automobilio trūkumus ieškovas pranešė atsakovui tik po poros savaitių, kai automobilis jau buvo pradėtas remontuoti. Taigi ieškovas įvykdė pareigą informuoti atsakovą apie automobilio neatitiktį įprastiems reikalavimams, tačiau tai padarė netinkamai.

Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas išaiškino, kad tais atvejais, kai byla, kurioje pirkėjas yra pareiškęs reikalavimą priteisti iš naudoto automobilio pardavėjo trūkumų, dėl kurių automobilis neatitiko įprastų reikalavimų, šalinimo išlaidų atlyginimą, nagrinėjantis teismas nustato, kad pirkėjas įvykdė pareigą informuoti pardavėją apie automobilio neatitiktį įprastiems reikalavimams, tačiau tai padarė netinkamai, dėl to pardavėjas neteko galimybės daryti poveikį su automobilio trūkumų šalinimu susijusiam procesui, be kita ko, trūkumų šalinimo būdai ir kainai, teismas privalo įvertinti į bylą pateiktus įrodymus, o CPK nustatytais atvejais – sudaryti galimybę pardavėjui pateikti papildomus įrodymus, kad automobilio trūkumai galėjo būti pašalinti kokybiškai atliekant darbus, panaudojant kokybiškas detales ir pan. už mažesnę kainą ir (arba) kitokiu būdu, kad tik dalis darbų ir (ar) panaudotų detalių susiję su trūkumų šalinimu, o kiti darbai ir (ar) detalės panaudoti automobiliui atnaujinti, gerinti ir pan.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad byloje, kurioje pirkėjas yra pareiškęs reikalavimą priteisti iš naudoto automobilio pardavėjo trūkumų, dėl kurių automobilis neatitiko įprastų reikalavimų, šalinimo išlaidų atlyginimą, aplinkybių, susijusių su išlaidų, kurios būtinos trūkumams pašalinti, dydžiu, nustatymas negali būti vertinamas kaip nepatenkantis į bylos nagrinėjimo dalyką. Kadangi apeliacinės instancijos teismas ne tik neteisingai nusprendė, jog ieškovas yra atsakingas dėl atsakovo jam perduoto automobilio trūkumų, bet ir nenagrinėjo trūkumų šalinimo išlaidų mažinimo klausimo, šio teismo sprendimas buvo panaikintas ir byla perduota iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-90-403/2022

Dėl gretimo miškų ūkio žemės sklypo savininko teisinio suinteresuotumo ginčyti šalia esančio sklypo savininko sudarytą sandorį

Ieškovė ginčijo atsakovų sudarytus miško žemės sklypo dalių mainų bei pirkimo–pardavimo sandorius. Ji nurodė, kad šiais sandoriais buvo pažeistos ne tik imperatyviosios Lietuvos Respublikos miškų įstatymo 41 straipsnio 1, 3 dalių nuostatos, bet ir jos pirmumo teisė įsigyti miškų ūkio paskirties žemės sklypą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį patenkino.

Miškų įstatymo 41 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad jeigu žemės sklypas parduotas pažeidžiant pirmumo teisę jį pirkti, šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytas suinteresuotas asmuo per 3 mėnesius nuo sužinojimo apie miškų ūkio paskirties žemės sklypo pardavimą dienos arba nuo momento, kai galėjo apie tai sužinoti, turi teisę per teismą reikalauti, jog jam būtų perkeltos pirkėjo teisės ir pareigos. Pagal Miškų įstatymo 4 straipsnio 2 dalį asmuo ar susiję asmenys gali įsigyti tiek miškų ūkio paskirties žemės Lietuvos Respublikos teritorijoje, kad bendras jiems priklausantis iš valstybės ir kitų asmenų įsigytos miškų ūkio paskirties žemės sklypų plotas nebūtų didesnis kaip 1500 ha.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad Miškų įstatymo 41 straipsnio 7 dalyje nustatytas ne tik specialusis pirmumo teisę pirkti miškų ūkio paskirties žemę turinčių subjektų pažeistų teisių gynbos būdas – pirkėjo teisių perkėlimas, bet ir šio gynbos būdo pareiškimo teismui terminas bei kvalifikuotų subjektų, turinčių teisę ginčyti sandorį šiuo pagrindu, ratas, t. y. tokia teisė suteikiama ne visiems, o tik pirmumo teisę pirkti miškų ūkio paskirties žemę turintiems subjektams. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas išaiškino, kad ieškovas, manydamas, jog yra pažeistos jo, kaip besiribojančio miškų ūkio žemės sklypo savininko, pirmumo teisės įsigyti privačią miškų ūkio paskirties žemę, gretimo sklypo savininkui perleidus tokį sklypą nesilaikant Miškų įstatyme nustatytos tvarkos, savo teises gali ginti tik naudodamasis specialiu Miškų įstatymo 41 straipsnio 7 dalyje nustatytu pažeistų teisių gynbos būdu – pirkėjo teisių ir pareigų perkėlimu. Nagrinėjamoje byloje ieškovė reikalavimo dėl šio teisių gynbos būdo taikymo nepareiškė.

Be to, ieškovė pripažino, kad turi daugiau kaip 1500 ha miško ūkio paskirties žemės. Todėl, kasacinio teismo vertinimu, tai sudaro savarankišką pagrindą daryti išvadą, kad ji ginčo sandoriais perleistos miškų ūkio paskirties žemės dalių įsigyti negalėtų. Teismai aplinkybę, jog ginčo sandoriai sudaryti dar iki Miškų įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nustatyto draudimo turėti daugiau nei 1500 ha miškų ūkio paskirties žemės įsigaliojimo, nepagrįstai vertino kaip nereikšmingą. Todėl kasacinis teismas padarė išvadą, kad ieškovė neturi teisinio suinteresuotumo kvestionuoti ginčo sandorius.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis kasacinis teismas teismų procesinius sprendimus panaikino ir ieškovės ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-76-684/2022

Dėl teisinių paslaugų sutarties kvalifikavimo ir jos sąlygų vertinimo nesąžiningumo aspektu

Ieškovas prašė priteisti iš atsakovės skolą už suteiktas teisines paslaugas pagal teisinių paslaugų sutartį. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį patenkino visiškai. Kadangi teisinių paslaugų atlyginimo sutartyje buvo susitarta dėl sėkmės mokesčio, jo dydis priklausė nuo turto, į kurį atsakovei atkurtos nuosavybės teisės, vertės, atsakovė teigė, kad sutarties sąlygos, suteikiančios teisę turto vertintoją pasirinkti išimtinai ieškovui, yra nesąžiningos ir neužtikrinančios, kad nustatant turto vertę nebūtų piktnaudžiaujama jos interesais.

Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad ieškovas, kaip advokato padėjėjas, vykdydamas savo profesinę veiklą ir už atlyginimą teikdamas teisines paslaugas asmeniniais tikslais veikiančiam fiziniam asmeniui, yra verslininkas (plačiau prasme), o ginčo teisinių paslaugų sutartį kvalifikavo kaip vartojimo sutartį. Tačiau kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, vertindamas ginčo teisinių paslaugų sutarties sąlygas nesąžiningumo aspektu, teismas iš esmės apsiribojo šalių patvirtinimu, jog sutarties sąlygos yra aiškios, ir konstatavo, kad nesąžiningų sąlygų nenustatyta; taigi nesąžiningų sąlygų kontrolės iš esmės neatliko. Kasacinis teismas pažymėjo, jog turto vertinimas, jo objektyvumas ir skaidrumas nagrinėjamoje byloje turi esminę reikšmę, nes nuo turto, į kurį atsakovei atkurtos nuosavybės teisės, vertės priklauso atsakovės prievolės atsiskaityti su ieškovu už jai suteiktas teisines paslaugas dydis. Be to, teismas sąžiningumo aspektu iš esmės nevertino ir ginčo sutarties sąlygos, nustačiusios sėkmės mokesčio dydį – teisinių paslaugų apmokėjimo dydį, priklausantį nuo bylos baigties, jo atitikties sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principams.

Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, jog nagrinėjamoje byloje ginčas yra kilęs iš vartojimo teisinių santykių, iš esmės neatliko nesąžiningų sutarties sąlygų kontrolės, t. y. neatliko sutarties sąlygų vertinimo nesąžiningumo aspektu. Taip buvo

pažeista CK 6.228⁴ straipsnio norma, įpareigojanti bylą nagrinėjantį teismą vartojimo sutarčių sąlygų atitiktį nesąžiningumo kriterijams vertinti *ex officio* (pagal pareigas). Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo panaikinta ir byla perduota šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-53-421/2022

Dėl sutarties pripažinimo pirkimo–pardavimo išsimokėtinai sutartimi

Nagrinėjamos bylos teisiniam rezultatui buvo svarbu tinkamai kvalifikuoti žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartį, pagal kurią pardavėja perleido žemės sklypo nuosavybės teises pirkėjai sutarties sudarymo dieną, o pirkėja įsipareigojo pardavėjai dalį kainos sumokėti ne vėliau kaip iki kito mėnesio 10 dienos, einančios po sutarties pasirašymo, o kitą kainos dalį – iki metų pabaigos. Bylą nagrinėję teismai minėtos pirkimo–pardavimo sutarties nepripažino pirkimo–pardavimo išsimokėtinai sutartimi iš esmės tuo pagrindu, kad pagal CK 6.413 straipsnio 2 dalies reikalavimus sutartyje nėra nurodyti periodinių įmokų dydis ir periodinių mokėjimų terminai.

Remdamasis savo praktika bei daiktų pirkimą–pardavimą išsimokėtinai apibrėžiančiomis CK normomis, kasacinis teismas nurodė, kad daiktų pirkimo–pardavimo išsimokėtinai sutartys yra pirkimo kreditan sutartys, kuriose nustatytos periodinės įmokos yra perkamų ir parduodamų daiktų kainos dalių mokėjimas sutartimi nustatytais atidedamaisiais mokėjimo terminais, kai jų yra daugiau nei vienas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad daiktų pirkimo–pardavimo išsimokėtinai sutartyje privalo būti nurodyta daikto kaina ir periodinių įmokų dydis, periodinių įmokų mokėjimo terminai ir atsiskaitymo tvarka (CK 6.413 straipsnio 2 dalis). CK 6.414 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pirkimo–pardavimo išsimokėtinai atveju daikto kaina ir atsiskaitymo tvarka parduodant jį išsimokėtinai nustatoma šalių susitarimu. Taigi įstatymas pirkimo–pardavimo išsimokėtinai sutarties atveju neįtvirtina nei konkrečių periodinių įmokų kiekio ir dydžio, nei mokėjimo intensyvumo, jame nėra nustatytas reikalavimas dėl įmokų proporcijų.

Tai, kad pagal ginčo sutarties sąlygas sutarties kaina turi būti sumokėta ne sutarties sudarymo dieną, o atidedant jos mokėjimą ir nustatant du šios kainos mokėjimus, reiškia, kad sutartimi yra nustatyti šių mokėjimų terminai ir mokėjimo tvarka. Taigi, sutartimi nustatyti tiek įmokų dydžiai, tiek jų mokėjimo terminai. O tai taip pat reiškia, kad nustatytas ir atitinkamas mokėjimų periodas – laiko tarpas, per kurį dviem mokėjimais turi būti sumokėta visa sutartimi nustatyta kaina. Todėl kasacinis teismas ginčo pirkimo–pardavimo sutartį kvalifikavo kaip nekilnojamojo daikto pirkimo–pardavimo išsimokėtinai sutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-72-421/2022

Draudimo teisė

Dėl asmens, turinčio trečiojoje šalyje išduotą vairuotojo pažymėjimą, teisės vairuoti transporto priemonę Lietuvos Respublikoje

Ieškovė (draudimo bendrovė), atlyginusi eismo įvykio metu padarytą žalą, prašė priteisti iš atsakovo draudimo išmoką regreso tvarka. Ji nurodė, kad atsakovas buvo pripažintas kaltu dėl eismo įvykio, šio įvykio metu jis neturėjo teisės vairuoti transporto priemonę Lietuvos Respublikoje. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, apeliacinės instancijos teismas – patenkino.

Pagal Lietuvos Respublikos saugaus eismo įstatymo 13 straipsnio 9 dalį Lietuvos Respublikoje išduoto vairuotojo pažymėjimo nereikia turėti asmenims, turintiems Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėse narėse ir Europos laisvosios prekybos asociacijos šalyse išduotus galiojančius vairuotojo pažymėjimus. 1926 metų Paryžiaus konvencijos dėl automobilių eismo, 1949 metų Ženevos konvencijos dėl kelių eismo ir 1968 metų Vienos konvencijos dėl kelių eismo reikalavimus atitinkantys nacionaliniai ir tarptautiniai vairuotojo pažymėjimai Lietuvos Respublikoje galioja, jeigu jų turėtojas nėra nuolatinis Lietuvos Respublikos gyventojas.

Taigi, kai teisė vairuoti transporto priemonę asmeniui yra suteikta ir vairuotojo pažymėjimas išduotas užsienio valstybėje, nacionalinis teisinis reguliavimas diferencijuoja tokio asmens teises ir pareigas, priklausomai nuo to, ar tai ES, Europos ekonominės erdvės (toliau – EEE) valstybė, ar trečioji šalis. Jei asmeniui aptariama teisė suteikta ir pažymėjimas išduotas trečiojoje šalyje, sprendžiant dėl teisės vairuoti transporto priemonę Lietuvos Respublikoje turėjimo, teisiškai reikšminga tampa aplinkybė, ar toks asmuo netapo nuolatinis Lietuvos Respublikos gyventojas. Pagal nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintus kriterijus nustatčius, kad asmuo patenka būtent į nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje turinčių asmenų kategoriją ir toks asmuo, praėjus pereinamajam 185 dienų laikotarpiui, siekia toliau teisėtai vairuoti transporto priemonę šioje (nuolatinės gyvenamosios vietos) valstybėje, jis turi laikytis reikalavimo pasikeisti vairuotojo pažymėjimą į Lietuvos Respublikos vairuotojo pažymėjimą, teisės aktų nustatyta tvarka išlaikęs vairavimo egzaminą (išskyrus išimtis).

Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad atsakovas eismo įvykio metu gyveno Lietuvos Respublikoje, turėjo Turkijos Respublikoje, t. y. ne ES ar EEE priklausančioje valstybėje, išduotą vairuotojo pažymėjimą. Tačiau kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai išvadą, jog atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta eismo įvykio metu buvo Lietuvos Respublikoje, grindė iš esmės vien kriterijais – faktine gyvenimo Lietuvos Respublikoje trukme, tęstinumu, viešųjų registrų duomenimis apie deklaruotą gyvenamąją vietą, kurie taikytini nustatant asmens gyvenamąją vietą, tačiau nepakankami nuolatinėi gyvenamajai vietai nustatyti. Tuo tarpu aplinkybių dėl atsakovo santykio su valstybe pobūdžio, t. y. ar atsakovas Lietuvą laikė savo interesų (kokių būtent) centru (ar siekia to), Lietuvos Respublikoje įsikūrė laikinai ar ketindamas pasilikti, kokie veiksniai tai patvirtina, netyrė ir nevertino; nepasisakė nei dėl ieškovės nurodytos aplinkybės, kad atsakovas turėjo darbą Lietuvos Respublikoje, nei dėl atsakovo akcentuotos aplinkybės, jog jis eismo įvykio metu buvo studentas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad vien studijų faktas savaime nepagrindžia ir nepaneigia aplinkybės dėl nuolatinės gyvenamosios vietos, turi būti vertinama objektyvių ir subjektyvių veiksnių visuma. Nustatčius, kad praėjus pereinamajam laikotarpiui, kuriuo valstybė leidžia asmeniui laikinai vairuoti transporto priemonę Lietuvos Respublikoje, asmuo toliau studijuoja, studijos yra esminis tokio asmens tikslas ir baigęs studijas asmuo neturi tikslo pasilikti Lietuvos Respublikoje, nekuria (nesiekia kurti) čia savo interesų centro, jis nelaikytinas nuolatinis Lietuvos Respublikos gyventojas, kuriam būtų taikomas reikalavimas, pasibaigus 185 dienų terminui ir tęsiant studijas, įgyti teisę vairuoti Lietuvos Respublikoje. Ir priešingai, jei aplinkybės suponuoja pagrindą konstatuoti, kad asmuo nėra vien tik studentas, tačiau jį su valstybe sieja ne laikino pobūdžio santykis, ir toks asmuo gyvena Lietuvos Respublikoje ilgiau nei 185 dienas, jis pripažintinas turinčiu nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje. Siekdamas toliau teisėtai vairuoti transporto priemonę Lietuvos Respublikoje, toks asmuo turi vykdyti valstybės nustatytus reikalavimus – išlaikęs vairavimo egzaminą įgyti teisę vairuoti tam, kad jam Lietuvos Respublikoje būtų išduotas vairuotojo pažymėjimas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir perdavė šiam teismui bylą nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-100-403/2022

Nemokumo teisė

Dėl teisės atskiruoju skundu skųsti teismo nutartį, kuria atsisakyta pratęsti terminą likviduojamai bendrovei sudaryti sandorius ir skirti baudą bankroto administratoriui

Byloje buvo sprendžiamas klausimas, ar pagrįstai bylą nagrinėję teismai atsisakė priimti kreditoriaus atskirąjį skundą dėl nutarties, kuria buvo pratęstas įmonės likvidavimo terminas, tačiau neleista toliau bankrutuojančiai įmonei nuomoti turtą iki jo pardavimo; taip pat atsisakyta skirti baudą nemokumo administratoriui. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nurodė, kad tokia nutartis yra neskundžiama.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad leidimo tęsti sandorius klausimas yra sudedamoji nutarties, kuria sprendžiamas bankrutavusios įmonės likvidavimo termino pratęsimas, dalis. Tačiau Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (toliau – JANĮ) konkrečiai nenustatė galimybės skusti teismo nutartį, kuria pratęstas bankrutavusios įmonės likvidavimo terminas, ar juo labiau nutartį, kuria teismas atsisako pratęsti leidimą įmonei tęsti sandorius, kurie buvo nustatyti nutartyje likviduoti juridinį asmenį dėl bankroto.

Vertindamas teismo nutarties, kuria atsisakyta papildomai pratęsus likvidavimo procedūrų terminą leisti tęsti anksčiau sudarytas nuomos sutartis iki likviduojamos bendrovės turto pardavimo, apskundimo galimybę pagal CPK 344 straipsnio 1 dalies 2 punktą, kasacinis teismas taip pat padarė išvadą, kad tokia nutartis neužkerta kelio tolesnei bylos eigai, t. y. nei likvidavimo procedūros vykdymui, nei bankroto bylos eigai. Taip pat šia nutartimi nė vienam iš byloje dalyvaujančių asmenų procesas nėra užbaigiamas. Negalimumas apskusti teismo nutartį, kuria atsisakyta papildomai pratęsus likvidavimo procedūrų terminą leisti tęsti anksčiau sudarytas nuomos sutartis iki likviduojamos bendrovės turto pardavimo, atitinka veiksmingo nemokumo proceso tikslą. Teisė vykdyti ūkinę komercinę veiklą bankroto proceso metu iš esmės yra ribotos apimties ir nukreipta tik į kuo greitesnę juridinio asmens likvidavimo procedūrą ir efektyvesnę turto pardavimą.

Kasacinis teismas taip pat pritarė bylą nagrinėjusių teismų išvadai, kad JANĮ neįtvirtina teismo teisės skirti baudą nemokumo administratoriui. JANĮ 40 straipsnio 11 dalis reguliuoja baudos skyrimą asmeniui, trukdžiusiam paskirtam nemokumo administratoriui vykdyti nemokumo proceso administravimą, bet ne pačiam nemokumo administratoriui. Taigi JANĮ nereguliuoja ir teismo nutarties, kuria atsisakoma skirti baudą nemokumo administratoriui, apskundimo tvarkos. Bauda nemokumo administratoriui gali būti skiriama tik bendraisiais CPK nustatytais pagrindais ir tvarka. Teismo paskirtos baudos asmeniui apskundimo tvarka nustatyta CPK 107 straipsnyje. Pagal šiame straipsnyje nustatytą tvarką atskiruoju skundu gali būti skundžiamas tik teismo atsisakymas baudą panaikinti ar ją sumažinti. Minėtas straipsnis neįtvirtina galimybės apskusti teismo nutarties, kuria atsisakyta skirti asmeniui baudą. Teismo nutartis, kuria atsisakyta tenkinti pareiškėjos prašymą skirti baudą nemokumo administratoriui, neužkerta kelio tolesnėms bankroto procedūroms, taip pat nė vienam iš byloje dalyvaujančių asmenų tokia nutartimi procesas nėra užbaigiamas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-93-1075/2022

Civilinio proceso teisė

Dėl išlaidų advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti, patirtų nagrinėjant bylą ypatingosios teisenos tvarka, kai byla baigiama nepriimant teismo sprendimo dėl bylos esmės, atlygintinumo vertinimo

Pareiškėja skundė antstolio veiksmus, t. y. patvarkymą, kuriuo ji buvo įpareigota pervesti lėšas kitai įmonei. Pirmosios instancijos teismas civilinę bylą nutraukė. Apeliacinės instancijos teismas paliko šią nutartį nepakeistą, atmetė suinteresuoto asmens prašymą dėl bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo priteisimo. Teismas nurodė, kad nors suinteresuoto asmens vardu atsiliepiamą į atskirąjį skundą pasirašė ir teismui pateikė advokatas, tačiau sumokėta buvo advokato padėjėjui, kuris neturi teisės atstovaujamojo vardu apeliaciniame procese atlikti jokių procesinių veiksmų, už kuriuos turėtų būti atlyginama pagal CPK 98 straipsnį.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju precedento reikšmę turi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 11 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-156-403/2018 pateikti išaiškinimai, pagal kuriuos vien ta aplinkybė, kad advokato padėjėja rengė atsiliepiamo į apeliacinį skundą projektą bei priėmė pinigų advokatų kontoros vardu, neteikia pagrindo daryti išvadą, jog advokato padėjėja atstovavo ieškovams; atstovavimo teisinius santykius patvirtino teisinių paslaugų teikimo (atstovavimo) sutartis, sudaryta tarp klientų ir advokato kontoros, ieškovo atstovas

apeliacinės instancijos teisme buvo ne advokato padėjėja, bet advokatas, kuris ir pasirašė teismui pateiktą atsiliepimą į apeliacinį skundą.

Plėtodamas nurodytą kasacinio teismo praktiką kasacinis teismas išaiškino, kad, sprendžiant dėl dalyvaujančio byloje asmens teisės į išlaidų advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apeliacinės instancijos ar kasaciniame teisme atlyginimą, esminę reikšmę turi tai, kas – advokatas ar advokato padėjėjas – atliko atstovavimo veiksmus, o ne tai, kieno iš jų vardu surašyti apmokėjimo dokumentai; tarp šių asmenų (advokato ir advokato padėjėjo) nesant ginčo, teismas neturi vertinti jų vidinių finansinių santykių. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas pripažino, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai atmetė prašymą atlyginti bylinėjimosi išlaidas tuo pagrindu, jog išlaidos patirtos ne už advokato, o už advokato padėjėjo paslaugas.

Tačiau kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad, sprenddamas dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, teismas, be kita ko, turi teisiškai kvalifikuoti nagrinėjamą procesinę situaciją, t. y. parinkti taikytinas teisės normas. Kadangi byla nagrinėta ypatingosios teisenos tvarka (CPK 442 straipsnio 1 dalies 6 punktas), todėl visų pirma aktualios CPK XXV skyriuje įtvirtintos ypatingosios teisenos bylų nagrinėjimo ypatybės. Kasacinis teismas išaiškino, kad, sprenddamas dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo ypatingosios teisenos byloje, teismas visų pirma turi įvertinti, ar ir koks materialusis teisinis ryšys sieja dalyvaujančius byloje asmenis su bylos dalyku, t. y. ar ir kokią įtaką teismo sprendimas turės jų interesams.

Nagrinėjamu atveju byla nutraukta teismui pripažinus, kad pareiškėjo ginčijamas antstolio patvarkymas yra informacinio pobūdžio raštas, nesukeliantis teisinių padarinių ir dėl to negalintis būti bylos nagrinėjimo dalyku. Neegzistuojant jokiam materialiajam teisiniam ryšiui tarp suinteresuoto asmens ir bylos dalyko, nėra pagrindo pripažinti jo suinteresuotumo bylos baigtimi ir spręsti dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimas atmesti suinteresuoto asmens prašymą dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo yra iš esmės teisingas ir paliktinas nepakeistas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-96-469/2022

Dėl atleidimo nuo žyminio mokesčio mokėjimo bankroto ir restruktūrizavimo byloje

Pareiškėjas bankrutuojančių fizinių asmenų bankroto byloje reiškė finansinį reikalavimą. Pirmosios instancijos teismas tenkino prašymo dalį, o apeliacinės instancijos teismas prašymą atmetė. Pareiškėjas sumokėjo žyminį mokestį už atskirąjį ir kasacinį skundus. Kasacinis teismas, be kita ko, pasisakė dėl žyminio mokesčio mokėjimo už atskiruosius skundus bankroto ir restruktūrizavimo byloje.

CPK 80 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad už atskiruosius skundus žyminis mokestis nemokamas, išskyrus atskiruosius skundus dėl nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir atskiruosius skundus bankroto ar restruktūrizavimo byloje. Atvejus, kai byloje dalyvaujantys asmenys pagal įstatymą yra atleidžiami nuo CPK 80 straipsnyje įtvirtintos pareigos mokėti žyminį mokestį, reglamentuoja CPK 83 straipsnis. Pagal šio straipsnio 1 dalies 9 punktą nuo žyminio mokesčio mokėjimo atleidžiami ieškovai ir turtinius reikalavimus pareiškiantys asmenys bankroto ar restruktūrizavimo byloje, išskyrus šio kodekso 80 straipsnio 1 dalies 9 punkte (turėtų būti nuoroda į CPK 80 straipsnio 1 dalies 10 punktą) nurodytus atvejus. CPK 83 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad nurodyti asmenys atleidžiami nuo žyminio mokesčio už ieškinius, priešieškinius, pareiškimus, apeliacinius ir kasacinius skundus, taip pat už prašymus dėl proceso atnaujinimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors CPK 83 straipsnio 2 dalyje *expressis verbis* (tiesiogiai) nėra nurodyta, kad CPK 83 straipsnio 1 dalyje nurodyti asmenys atleidžiami nuo žyminio mokesčio už atskiruosius skundus, šios teisės normos tikslas yra atleisti atitinkamus asmenis nuo žyminio mokesčio mokėjimo visose proceso stadijose (pirmosios, apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose, taip pat proceso atnaujinimo stadijoje). Taigi CPK 83 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta išimtis taip pat turėtų būti taikoma ir atskiriesiems skundams. Tai, kad atskirieji skundai CPK 83 straipsnio 2 dalyje nėra atskirai paminėti, yra nulemta to, jog CPK 80 straipsnio 2 dalies pakeitimai, įtvirtinę atskirųjų skundų bankroto ir restruktūrizavimo byloje apmokestinimą žyminiu mokesčiu, įsigaliojo

tik 2020 m. sausio 1 d., o iki tol žyminis mokestis už atskiruosius skundus (išskyrus atskiruosius skundus dėl nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių) pagal CPK 80 straipsnį neturėjo būti mokamas.

Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas padarė išvadą, kad pareiškėjas, kaip turtinius reikalavimus fizinio asmens bankroto byloje pareiškęs asmuo, yra atleistas nuo žyminio mokesčio tiek už atskirąjį, tiek už kasacinį skundą mokėjimo (CPK 83 straipsnio 1 dalies 9 punktas, 2 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-78-403/2022

Dėl prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo tvarkos, pagrindo atnaujinti procesą pagal CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punktą

Pareiškėja kreipėsi į teismą, prašydama atnaujinti procesą CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkte įtvirtintu pagrindu – kai teismas sprendimu nusprendė dėl neįtrauktų į bylos nagrinėjimą asmenų materialiujų teisių ar pareigų. Prašymas buvo grindžiamas tuo, kad, neįtraukus pareiškėjos į civilinę bylą, kurioje prašoma atnaujinti procesą, buvo pasisakyta dėl jos teisių į lėšas. Bylą nagrinėję teismai atsisakė atnaujinti procesą.

Prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo tvarką reglamentuoja CPK 370 straipsnis, iš kurio matyti, kad toks prašymas turi būti nagrinėjamas trimis etapais. Pirma, teismas, gavęs prašymą atnaujinti procesą, sprendžia prašymo priėmimo klausimą, t. y. patikrina, ar pareiškėjas laikėsi formalių reikalavimų. Antra, priėmus prašymą atnaujinti procesą, skiriamas teismo posėdis, kuriame sprendžiamas klausimas dėl proceso atnaujinimo byloje. Spręsdamas šį klausimą, teismas patikrina, ar prašymas atnaujinti procesą paduotas nepraleidus CPK 368 straipsnyje nustatyto termino ir ar egzistuoja CPK 366 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti proceso atnaujinimo pagrindai. Trečia, teismo posėdyje vyksta atnaujintos bylos nagrinėjimas iš esmės, neperžengiant ribų, kurias apibrėžia proceso atnaujinimo pagrindai.

Teismai, spręsdami proceso atnaujinimo klausimą, nurodė, kad pareiškėja neįrodė esanti ginčo lėšų savininkė ar teisėta valdytoja. Kasacinis teismas sutiko su pareiškėja, kad klausimas, ar ginčo lėšos nuosavybės teise priklausė pareiškėjai, turėjo būti sprendžiamas ne antrajame, o trečiajame prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo etape. Antrajame prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo etape, spręsdamas dėl proceso atnaujinimo CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu, teismas turi vertinti, ar, atsižvelgiant į teisinio santykio, dėl kurio buvo nuspręsta įsiteisėjusiu teismo sprendimu byloje, kurios procesą prašoma atnaujinti, pobūdį, pareiškėjas pagal jo prašymą atnaujinti procesą nurodytas aplinkybes laikytinas suinteresuotu asmeniu, kuris turėjo būti teismo įtrauktas į prašomą atnaujinti bylą. Tuo tarpu dėl to, ar pareiškėjo neįtraukimas į teismo procesą konkrečiu atveju lemia byloje priimtų teismų procesinių sprendimų neteisėtumą (pareiškėjo teisių pažeidimą) bei būtinybę juos keisti ar naikinti, turi būti sprendžiama ne antrajame, o trečiajame prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo etape (nagrinėjant bylą atnaujintame procese).

Kasacinis teismas konstatavo, kad įsiteisėjusiu sprendimu, neįtraukus pareiškėjos į bylą, yra nuspręsta dėl jos teisių į ginčo lėšas, todėl egzistuoja proceso atnaujinimo pagrindas. Procesui šioje byloje atnaujinti pagal CPK 366 straipsnio 1 dalies 7 punktą buvo pakankama nustatyti, kad ginčo lėšos buvo pervestos iš neįtrauktos į bylą pareiškėjos banko sąskaitos, kadangi lėšų pripažinimas bešeimininkėmis šiuo atveju nebuvo teisiškai įmanomas teismui taip pat nepasisakant ir dėl pareiškėjos (ne)turimų teisių į jas. Tuo tarpu dėl to, ar pareiškėja iš tiesų yra ginčo lėšų savininkė ar teisėta valdytoja, turi būti sprendžiama nagrinėjant bylą atnaujintame procese.

Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad šioje byloje prašymo atnaujinti procesą padavimo termino pradžios momentas nebuvo tinkamai nustatytas. Šiai teisiškai reikšmingai aplinkybei nustatyti nagrinėjamoje byloje būtina tirti ir vertinti įrodymus, todėl apeliacinės instancijos teismo nutartis panaikinta ir byla perduota šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-106-823/2022

Dėl naujai paaiškėjusių esminių aplinkybių kaip pagrindo atnaujinti procesą ir prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo tvarkos

Pareiškėjas prašė atnaujinti procesą CPK 366 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintu pagrindu, t. y. dėl naujai paaiškėjusių esminių bylos aplinkybių, kurios nebuvo ir negalėjo būti žinomos pareiškėjui bylos nagrinėjimo metu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai prašymo netenkino.

Pasisakydamas dėl pareiškėjo teiginio, kad teismai nepagrįstai antroje prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo stadijoje sprendė, ar naujai paaiškėjusi aplinkybė leidžia abejoti įsiteisėjusio sprendimo (nutarties) teisėtumu ir pagrįstumu, kasacinis teismas nurodė, jog jeigu bylos nagrinėjimą siekiama atnaujinti dėl naujai paaiškėjusių esminių bylos aplinkybių, tai teismas pareiškėjo nurodytas naujai paaiškėjusias aplinkybes ir (ar) įrodymus preliminariai vertina su užbaigtoje byloje ištirtomis aplinkybėmis ir joje esančiais įrodymais, siekdamas nustatyti naujai paaiškėjusių aplinkybių, kaip proceso atnaujinimo pagrindo, atitiktį įstatyme įtvirtintam esmingumo požymiui. Tokio vertinimo tikslas – teismo įsitikinimas, ar egzistuoja reali tikimybė, kad naujai paaiškėjusi aplinkybė, pakartotinai išnagrinėjus atnaujintą bylą, galėtų turėti teisinę reikšmę bylos išnagrinėjimo rezultatui. Procesą šiuo pagrindu turėtų būti atsisakoma atnaujinti, jei aplinkybė, kurią pareiškėjas nurodo kaip esminę, pagal savo pobūdį akivaizdžiai negali turėti įtakos byloje priimtų teismų procesinių sprendimų teisėtumui ir pagrįstumui. Tuo tarpu nustatęs, kad terminas nepraleistas ir kad pareiškėjo nurodyta aplinkybė atitinka esmingumo kriterijų, teismas priima nutartį atnaujinti procesą.

Civilinėje byloje, kurioje procesą siekia atnaujinti pareiškėjas (ieškovas), buvo sprendžiama dėl ieškovui už darbo drausmės pažeidimus įsakymu paskirtos drausminės nuobaudos panaikinimo. Sprendimas paskirti drausminę nuobaudą – atleidimą iš darbo – buvo priimtas remiantis sudarytos komisijos išvada, kurioje tiek faktiniu, tiek teisiniu aspektais motyvuotai atskleista, kokius konkrečius darbo drausmės pažeidimus padarė ieškovas, ir pateiktas jų teisinis kvalifikavimas. Komisija savarankiškai netyrė ieškovo veiklos, tačiau vadovavosi Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos (toliau – VTEK) atlikto tyrimo metu nustatytais ieškovo neteisėtais veiksmais. Pareiškėjas prašymą dėl proceso atnaujinimo grindžia naujai paaiškėjusia esmine bylos aplinkybe – VTEK sprendimo, kuris administracinio teismo buvo panaikintas, neteisėtumo faktu.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad VTEK sprendime nustatyti ieškovo padaryti pažeidimai sprendimu civilinėje byloje, kurioje procesą prašoma atnaujinti, pripažinti šurkščiais darbo pareigų pažeidimais. Šie pažeidimai sudarė savarankišką drausminės nuobaudos – atleidimo iš darbo – skyrimo teisinį pagrindą. Kasacinio teismo vertinimu, apeliacinės instancijos teismo nutartyje padaryta išvada, kad nagrinėjant civilinę bylą dėl ginčo esmės įrodytas kitas pareiškėjo šurkštus darbo drausmės pažeidimas, sudaręs savarankišką drausminės nuobaudos – atleidimo iš darbo – skyrimo teisinį pagrindą, nepaneigia egzistuojančios tikimybės, jog, atnaujintos bylos pakartotinio nagrinėjimo metu įvertinus VTEK sprendimo neteisėtumo ir jo panaikinimo faktą, ši naujai paaiškėjusi aplinkybė galėtų turėti teisinės reikšmės bylos baigčiai, sprendžiant dėl darbdavio pritaikytų darbo pareigų pažeidimų teisiniu padarinių teisėtumo.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas konstatavo, kad teismai netinkamai nustatė pareiškėjo nurodytas naujai paaiškėjusias aplinkybės reikšmę bylos išnagrinėjimo rezultatui, todėl teismų nutartis panaikino ir atnaujino procesą dėl civilinės bylos dalies, kuria buvo atmesti ieškovo reikalavimai, ir šią civilinės bylos dalį grąžino pirmosios instancijos teismui nagrinėti pakartotinai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-109-701/2022

Dėl proceso atnaujinimo, kai civilinę bylą išnagrinėjo neteisėtos sudėties teismas

Ieškovas CPK 366 straipsnio 1 dalies 8 punkto pagrindu prašė atnaujinti procesą civilinėje byloje apeliacinės instancijos teisme ir teigė, kad bylą apeliacine tvarka išnagrinėjo neteisėtos sudėties teismas, nes teisėjų kolegijos pirmininko ir pranešėjo sutuoktinė dirba toje pačioje advokatų kontoroje su atsakovams bei tretiesiems asmenims atsakovų pusėje atstovavusiais advokatais ir

advokato padėjėja, be to, ji tame teisme ėjo teisėjo padėjėjo pareigas; tuo pačiu metu tame teisme dirbo visi kolegijos teisėjai. Teismas atsisakė atnaujinti procesą byloje.

Kasacinio teismo praktikoje yra ne kartą pasisakyta, kad bylos išnagrinėjimas neteisėtos sudėties teismo yra esminis proceso teisės normų pažeidimas, reiškiantis, kad tinkamo proceso atitinkamos instancijos teisme (teisme, kuris išnagrinėjo bylą būdamas neteisėtos sudėties) nebuvo. Nešališkumas paprastai reiškia išankstinio nusistatymo ar šališkumo nebuvimą ir jo egzistavimą ar nebuvimą galima patikrinti įvairiais būdais. Taikant subjektyvųjį testą, nešališkumas patikrinamas, atsižvelgiant į konkretaus teisėjo asmeninius įsitikinimus ir elgesį, t. y. ar teisėjas konkrečiu atveju turėjo išankstinį nusistatymą, ar buvo tendencingas. Taikant objektyvųjį testą, siekiama nustatyti, ar pats teismas ir, be kita ko, jo sudėtis suteikė pakankamai garantijų, kad būtų išvengta bet kokių pagrįstų abejonių dėl jo nešališkumo.

Kasacinis teismas nusprendė, kad skundžiamoje nutartyje apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nekonstatavo teismo nešališkumo principo pažeidimo kaip pagrindo pripažinti teismo sudėtį esant neteisėtą. Teisėjų kolegijos pirmininko ir pranešėjo teisėjo santuokiniai ryšiai su advokate, kuri savo veiklą vykdo advokatų kontoroje kartu su atsakovams bei tretiesiems asmenims atsakovų pusėje šioje byloje atstovavusiais advokatais ir advokato padėjėja, galėjo ieškovui, kuriam priimtas nepalankus apeliacinės instancijos teismo sprendimas, objektyviu aspektu sukelti pagrįstų abejonių, kad teismo sudėtis nebuvo tokia, kuri garantuotų teismo nešališkumą ir atitiktų Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtintą standartą, taikant objektyvųjį testą. Tokios abejonės privalėjo būti pašalintos kolegijos pirmininkui ir pranešėjui nusišalinant nuo bylos nagrinėjimo CPK 66 straipsnio pagrindu ir taip užtikrinant proceso dalyvių teisę į nešališką teismą. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad tokia susiklosčiusi situacija objektyviai sukelia abejonių dėl teisėjo (teismo) nešališkumo ir pažeidžia ieškovo teisę į nešališką teismą.

Atsižvelgdamas į tai, kad kolegijos pirmininko ir pranešėjo santuoktinę (advokatę) su to teismo teisėjais galima siejė subordinaciniai ryšiai (advokatė anksčiau minėtame teisme ėjo teisėjo padėjėjo pareigas) bylos nagrinėjimo metu buvo seniai nutrūkę, o byloje nebuvo pateikta jokių tarp jų susiformavusių ir besitęsiančių kitokio pobūdžio ryšių patvirtinančių įrodymų, taip pat į tai, kad šios civilinės bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme metu pati advokatė neatstovavo jokiems proceso dalyviams, kasacinis teismas padarė išvadą, kad abejonių dėl kitų dviejų kolegijos teisėjų šališkumo nepateikta.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas konstatavo, kad byla dėl ginčo esmės apeliacine tvarka buvo išnagrinėta neteisėtos sudėties teismo. Įvertinęs, kad prašymas paduotas nepraleidus nustatyto termino, kasacinis teismas atnaujino procesą ir perdavė bylą nagrinėti apeliacinės instancijos teismui

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-78-403/2022

Viešieji pirkimai

Dėl tiekėjo pareigos išviešinti ūkio subjektus, kurių pajėgumais remiamasi, grindžiant atitiktą kvalifikacijos reikalavimams

Ieškovė (tiekėja) prašė pripažinti neteisėtu ir panaikinti perkančiosios organizacijos sprendimą pripažinti trečiąjį asmenį keleivių vežimo paslaugų pirkimo laimėtoju. Ieškovė savo reikalavimą grindė, be kita ko, tuo, kad trečiasis asmuo savo pasiūlyme neišviešino pirkimo sutarties vykdymui numatomų naudoti autobusų savininkų – lizingo davėjų kaip asmenų, kurių pajėgumais remiasi, grįsdamas atitiktą kvalifikacijos reikalavimams. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos – patenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 49 straipsnyje įtvirtinta tiekėjo teisė remtis kitų ūkio subjektų pajėgumais, siekiant pagrįsti atitiktą pirkimo dokumentuose nustatytiems kvalifikacijos reikalavimams, neatsižvelgiant į ryšio su tais ūkio subjektais teisinį pobūdį. Pajėgumo, priklausančio kitam subjektui, pasitelkimas kvalifikacijos atitikčiai įrodyti savaime nereiškia, kad atitinkamą kvalifikaciją vertinti pateikęs ūkio subjektas

privalo tiesiogiai dalyvauti, vykdant viešojo pirkimo sutartį, t. y. naudojimasis kito subjekto pajėgumu automatiškai nesukuria subrangos teisinių santykių tarp išteklių turėtojo ir perkančiosios organizacijos.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad techninis pajėgumas pirmiausiai siejamas su specifinių priemonių, būtinų sutarčiai įvykdyti, prieinamumu tiekėjui. Tuo atveju, jei perkančioji organizacija kelia reikalavimą sutarties vykdymui naudoti konkrečias technines priemones (įrangą, įrankius ar pan.), tiekėjas privalo pagrįsti, kad visą sutarties vykdymo laikotarpį šios priemonės jam bus prieinamos nepriklausomai nuo kitų asmenų valios. Vis dėlto atitinkamų priemonių prieinamumas savaime nereiškia, kad tik nuosavybės pagrindu valdomos priemonės suponuoja ūkio subjekto atitiktą techniniam pajėgumui.

Atsižvelgdamas į lizingo sutarties sampratą, jos esmę, kasacinis teismas padarė išvadą, kad daiktai, tiekėjo valdomi ir naudojami lizingo sutarties pagrindu, bendrąja VPI 49 straipsnio prasme priskirtini tiekėjo – lizingo gavėjo, o ne lizingo davėjo pajėgumams. Todėl pagal bendrąją taisyklę tais atvejais, kai, perkant paslaugas (darbus), pirkimo sąlygose nurodomi tiekėjų techninio pajėgumo reikalavimai (pvz., nurodomi konkretūs reikalavimai turėti tam tikrus techninius duomenis atitinkančias transporto priemones), tiekėjai, ketinantys teikti perkamas paslaugas (vykdyti darbus) naudodami daiktus, valdomus lizingo sutarties pagrindu, savo pasiūlymuose atskirai neprivalo išviešinti lizingo davėjų kaip ūkio subjektų, kurių pajėgumais remiamasi.

Nagrinėjamoje byloje nebuvo nustatyta aplinkybių, kad trečiasis asmuo vykdydamas sutartį neturi teisės naudotis autobusais ar tokia jo teisė koku nors būdu priklausytų nuo lizingo davėjų valios. Todėl ginčo transporto priemonės (autobusai) yra neatsiejamai susijusios su pačiu trečiuoju asmeniu. Kasacinis teismas nusprendė, kad trečiojo asmens pasiūlyme nurodytus lizingo sutarties pagrindu valdomus ir naudojamus autobusus, numatomus naudoti pirkimo sutarčiai vykdyti, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai kvalifikavo kaip priklausančius kito subjekto (lizingo davėjui) pajėgumui, dėl to suponuojančius rėmimąsi tokių subjektų pajėgumais VPI 49 straipsnio prasme, todėl šio teismo sprendimą panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-85-969/2022

Dėl viešojo pirkimo bylos nagrinėjimo ribų

Ieškovė (tiekėja) teismo prašė įpareigoti atsakovę (perkančiąją organizaciją) pakeisti viešojo pirkimo sąlygas arba nutraukti pirkimo procedūras. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies, nutraukęs pirkimą. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

CPK 423³ straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ieškinyje negali būti reiškiami reikalavimai, kurie nebuvo keliami tiekėjo arba ekonominės veiklos vykdytojo kreipimesi, pareikštame išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarka, išskyrus atvejus, kai šių reikalavimų ieškovas negalėjo kelti kreipimosi padavimo metu.

Kasacinis teismas padarė išvadą, jog ieškovės pretenzijoje perkančiajai organizacijai bei ieškinyje buvo tapačiai iškeltas pirkimo sąlygų neaiškumas kaip reikalavimų pagrindas, tačiau ieškinyje, be prašymo pakeisti pirkimo sąlygas, ieškovė iškėlė naują alternatyvų reikalavimą nutraukti pirkimo procedūras. Tačiau, kasacinio teismo vertinimu, tai nereiškia, kad pirmosios instancijos teismas neteisėtai išplėtė ginčo ribas. Nors pagal teisinį reguliavimą ieškovė ieškinyje negalėjo kelti naujo reikalavimo įpareigoti perkančiąją organizaciją nutraukti pirkimo procedūras, tačiau pagal pretenzijoje ir ieškinyje pateiktus analogiškus argumentus dėl atsakovės veiksmų neteisėtumo teismai iš esmės galėjo spręsti dėl tokių teisinių padarinių.

Kita vertus, kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad ne kiekvienu atveju, kai teismas pripažįsta viešojo pirkimo sąlygą neteisėta (ir negaliojančia, jei nesudaryta viešojo pirkimo sutartis), pirkimas turėtų būti nutrauktas. Todėl išaiškino, kad kai ieškinyje tiekėjas įstatymų nustatyta tvarka pareiškia reikalavimą pakeisti neteisėtą viešojo pirkimo sąlygą, teismas, pripažinęs pirkimo sąlygą neteisėta, pirmiausia turi įvertinti pirkimo sąlygų pakeitimo galimybę ir, tik nustatęs negalimumą tai padaryti, turėtų spręsti dėl neteisėta pripažintos (neaiškios, neskaidrios, pažeidžiančios imperatyviasias teisės

normas) viešojo pirkimo sąlygos padarinių pirkimo procedūroms ar viešojo pirkimo sutarties galiojimui.

Nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismo sprendimu iš esmės pripažintas negalimumas keisti pirkimo sąlygas. Kasacinio teismo vertinimu, ginčijamų pirkimo sąlygų, jose įtvirtinant perkančiosios organizacijos besąlyginį įsipareigojimą atlyginti už dėl projekto klaidų atsiradusius papildomus darbus, negalima pakeisti ieškovės reikalaujama būdu, nes tai vis tiek nepašalina neskaidraus, rizikingo sutarties vykdymo grėsmės, neužtikrina vienodo požiūrio į visus ūkio subjektus. Sutarties projekte įtvirtinta, jog papildomų darbų kaina nustatoma pritaikant sutartyje nurodytų panašių darbų įkainius arba, jei tai neįmanoma, jų kaina negali būti didesnė nei rangovo patiriamos išlaidos statybos produktams ir įrengimams įsigyti ir negali būti didesnė už vidutinę rinkos kainą. Vis dėlto nagrinėjamu atveju tokia viešojo pirkimo sutarties keitimo tvarka ne tik nesuderinama su racionalaus lėšų panaudojimo principu, bet ir kelia vienodo požiūrio į ūkio subjektus pažeidimo grėsmę.

Konstatavęs, kad ginčijamų pirkimo sąlygų, jose įtvirtinant perkančiosios organizacijos besąlyginį įsipareigojimą atlyginti už dėl projekto klaidų atsiradusius papildomus darbus, negalima pakeisti ieškovės reikalaujama būdu, nes tai vis tiek nepašalina neskaidraus, rizikingo sutarties vykdymo grėsmės, neužtikrina vienodo požiūrio į visus ūkio subjektus, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą panaikino, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-202-969/2022

Dėl viešojo pirkimo sąlygų teisėtumo, atsižvelgiant į netikslų techninį darbo projektą

Ieškovė (tiekėja) teigė, kad viešojo pirkimo sąlygos buvo neteisėtos, nes iš jų nėra aišku, ar reikės atlikti papildomus darbus ir ar už juos bus sumokėta. Apeliacinės instancijos teismas vertino, kad pateikta informacija yra pakankama tiekėjams apsispręsti, ar dalyvauti pirkime.

Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad projekte nepažymėtas įrengtas kelio nuvažiavimas (laikina nuovaža), kurį reikės nuardyti; į projektą neįtraukta 4 m atkarpa Vilniaus miesto savivaldybės ribose; darbų kiekių žiniaraštyje nenurodyti medžių ir krūmų pašalinimo darbai, kurie galimai bus būtini vykdant viešojo pirkimo sutartį. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad perkančioji organizacija įstatymų nustatyta tvarka ne tik neįrodė, jog į projektą neįtraukti tam tikri darbai patenka į darbų kiekių žiniaraščių atitinkamą eilutę (konkretų darbą, kurio įkainį tiekėjai turi nurodyti teikdami pasiūlymą), bet ir nepaneigė ieškovės argumentų, kad vykdant viešojo pirkimo sutartį šiuos darbus apskritai reikės atlikti. Todėl projekto neatitiktis faktinei situacijai yra daugiau ne kiekybinio, o kokybinio pobūdžio.

Kasacinis teismas nurodė, kad tiekėjai gali ginčyti viešojo pirkimo sąlygų teisėtumą jų neaiškumo aspektu ne tik dėl galimybės pateikti konkurencingus ir tinkamai apskaičiuotus pasiūlymus, bet ir nenorėdami prisiimti aiškiai neapibrėžtos sutarties vykdymo rizikos. Nagrinėjamu atveju pirkimo sąlygų neteisėtumas, susijęs su neaiškiu finansinės rizikos dėl papildomų darbų atlikimo paskirstymu tarp šalių, kyla dėl byloje nustatytų aplinkybių – projekto ir darbų kiekių žiniaraščių neatitiktį faktinei situacijai, nekonkreto pirkimo sąlygų paaiškinimo bei pirkimo sąlygų dėl atsiskaitymo už papildomus darbus turinio – visumos.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad papildomų darbų atlikimas ir atlyginimas tiekėjui už juos iš esmės priklauso nuo to, ar tiekėjas galėjo ir turėjo juos numatyti iš anksto. Atsižvelgiant į tai, kad tam tikri projekto trūkumai ginčo šalims paaiškėjo jau prieš sudarant viešojo pirkimo sutartį, jų taisymo išlaidos pagal pirmiau nurodytą papildomų darbų įsigijimo ir atlyginimo tvarką iš principo gali tekti rangovo atsakomybei. Tuo tarpu nagrinėjamu atveju darbų pripažinimo papildomais ir atlyginimo už juos tvarka suponuoja pernelyg didelę perkančiosios organizacijos diskreciją ūkio subjektų atžvilgiu. Dėl to tiekėjams kilo neproporcinga rizika negauti atlygio už papildomų darbų atlikimą, o perkančioji organizacija šios rizikos nepašalina. Taigi kasacinis teismas konstatavo, kad ginčijamos pirkimo sąlygos yra neaiškios viešojo pirkimo sutarties šalių būsimų rizikų paskirstymo prasme, todėl neatitinka viešųjų pirkimų skaidrumo, lygiateisiškumo bei racionalaus lėšų panaudojimo principų,

tiekėjų konkurencijos užtikrinimo imperatyvo.

*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje
Nr. e3K-3-202-969/2022*

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt